

POTPORNE INSTITUCIJE U PODUZETNIŠTVU S OSVRTOM NA RAZVOJNI CENTAR LIČKO-SENJSKE ŽUPANIJE

Marković, Katarina

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Karlovac
University of Applied Sciences / Veleučilište u Karlovcu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:128:881885>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-12**



VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
Karlovac University of Applied Sciences

Repository / Repozitorij:

[Repository of Karlovac University of Applied
Sciences - Institutional Repository](#)



zir.nsk.hr



DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU

POSLOVNI ODJEL

SPECIJALISTIČKI DIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ

POSLOVNO UPRAVLJANJE

KATARINA MARKOVIĆ

**POTPORNE INSTITUCIJE U
PODUZETNIŠTVU S OSVRTOM NA
RAZVOJNI CENTAR LIČKO-SENJSKE
ŽUPANIJE**

ZAVRŠNI RAD

Karlovac, srpanj 2022.

KATARINA MARKOVIĆ

**POTPORNE INSTITUCIJE U
PODUZETNIŠTVU S OSVRTOM NA
RAZVOJNI CENTAR LIČKO-SENSJSKE
ŽUPANIJE**

ZAVRŠNI RAD

Veleučilište u Karlovcu

Poslovni odjel

Specijalistički diplomski stručni studij

Poslovno upravljanje

Kolegij: Ekonomika poduzetništva

Mentorica: Andreja Primužak, dipl.oec., viši predavač

Matični broj studenta: 0296003171

Karlovac, srpanj 2022.

ZAHVALA

Prije svega zahvaljujem se svojoj mentorici, profesorici Andreji Primužak na izdvojenom vremenu, podršci u izboru teme, na pomoći, savjetima i sugestijama prilikom oblikovanja i izrade ovog završnog rada.

Zahvaljujem se također svim profesorima, asistentima i djelatnicima Veleučilišta u Karlovcu na prenesenom znanju prilikom studiranja.

Zahvaljujem se ravnatelju Razvojnog centra Ličko-senjske županije gospodinu Mili Milkoviću na ustupljenim materijalima za izradu rada te utrošenom vremenu. Posebnu zahvalu upućujem svojoj obitelji; sinu Damjanu te suprugu Damiru na nesebičnoj podršci i strpljenju tokom ovog studija .

SAŽETAK

U ovom završnom radu pojašnjena je uloga i značaj poduzetničkih potpornih institucija u Ličko-senjskoj županiji s osvrtom na Razvojni centar Ličko-senjske županije koji je usmjeren na stvaranje središnjeg mjesta za pružanje profesionalnih poslovnih usluga poduzetnicima i ulagačima na području Ličko-senjske županije te razvoj poduzetništva kroz usluge inkubatora, akceleratora i postrojenja za preradu voća i meda, s naglaskom na olakšavanje i stimuliranje poslovanja poduzetnika početnika i postojećih poduzetnika. Zadaća ovog rada je istražiti ulogu poduzetničkih potpornih institucija u pružanju potpore malim i srednjim poduzećima kako u Republici Hrvatskoj tako i u Ličko-senjskoj županiji. U radu se žele prikazati neke od osnovnih karakteristika poduzetničkih potpornih institucija, njihove odrednice i prakse poslovanja te istražiti i analizirati ponuda usluga koje pružaju korisnicima.

Ključne riječi: poduzetništvo, potporne institucije, inkubacija, akceleracija, razvojni centar, doprinos gospodarstvu.

SUMMARY

The thesis explains the role and the importance of entrepreneurial support institutions in Lika-Senj County regarding Lika -Senj County Development Center. Moreover, they aim to create a central place for providing professional business services to entrepreneurs and investors in Lika-Senj County. Also, the Development center provides entrepreneurship development through the services of incubators, accelerators and fruit and honey processing plants while placing the emphasis on facilitating and stimulating the bussines of start-up entrepreneurs and those existing. The task of the thesis is to investigate the role of entrepreneurial support institutions in providing support to small and medium entreprises both in the Republic of Croatia and Lika-Senj County. The thesis seeks to present some of the basic characteristics of entrepreneurial support institutions, their determinants and business practices, and to explore and analyze the range of services they provide to customers.

Key words: entrepreneurship, support institutions, incubation, acceleration, development center, contribution to the economy.

Sadržaj

1. UVOD.....	1
1.1. Predmet i cilj rada	1
1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja podataka.....	2
1.3. Sadržaj i struktura rada.....	3
2. PODUZETNIČKA INFRASTRUKTURA.....	4
2.1. Poduzetničke zone.....	5
2.2. Poduzetničke potporne institucije	8
2.3. Poduzetnički inkubatori.....	11
3. PODUZETNIČKE POTPORNE INSTITUCIJE U REPUBLICI HRVATSKOJ	12
3.1. Razvoj potpornih institucija poduzetništvu u Republici Hrvatskoj	13
3.2. Struktura potpornih institucija poduzetništvu.....	15
3.2.1. Razvojne agencije	17
3.2.2. Poduzetnički centri	19
3.2.3. Poslovni inkubatori.....	20
3.2.4. Poduzetnički akceleratori.....	22
3.2.6. Znanstveno tehnološki parkovi.....	22
3.2.7. Centri kompetencije.....	23
3.3.1. Prioriteti i ciljevi sustava potpora.....	26
3.3.2. Sustav potpora za poduzetničke zone	27
3.3.3. Sustav potpora za poduzetničke potporne institucije.....	29
4. OPĆE INFORMACIJE O LIČKO-SENJSKOJ ŽUPANIJU	31
4.1. Osnovni podaci o gospodarstvu	32
4.2. Administrativna podjela Ličko-senjske županije.....	33
4.3. SWOT analiza Ličko-senjske županije	35
4.4. Infrastruktura	38
4.5. Potporne institucije u Ličko-senjskoj županiji.....	39

4.6. Poduzetničke zone.....	40
4.7. Centar za podršku ulagačima u Ličko-senjskoj županiji.....	42
5. RAZVOJNI CENTAR LIČKO-SENSJSKE ŽUPANIJE KAO PODUZETNIČKA POTPORNIA INSTITUCIJA NA PODRUČJU LIČKO-SENSJSKE ŽUPANIJE	43
5.1. Općenito o Razvojnom centru Ličko-senjske županije	44
5.2. Sadržaj Razvojnog centra Ličko-senjske županije.....	47
5.3. Usluge potpore koje pruža Razvojni centar Ličko senjske županije.....	49
5.4. Usluge HAMAG-BICRO-a unutar Razvojnog centa Ličko-senjske županije	54
6. ZAKLJUČAK	56
LITEARATURA	58
POPIS ILUSTRACIJA	60

1. UVOD

1.1. Predmet i cilj rada

Predmet ovog rada je prikazati važnost i ulogu poduzetničkih institucija kao potpore razvoju gospodarstva, kako Republike Hrvatske tako i Ličko –senjske županije na slučaju Razvojnog centra Ličko-senjske županije. Analizirajući poduzetničku infrastrukturu i poduzetničke potporne institucije, na konkretnom slučaju prikazana je uloga poduzetničke potporne institucije na cjelokupan gospodarski razvoj Ličko-senjske županije. Jedan od ciljeva rada je prikazati i pokazati kako je poduzetništvo za gospodarskom razvoju mnogo više od samog povećanja dohotka već poduzetništvo uključuje iniciranje i uspostavu promjene u strukturi poslovanja i u društvu. Glavni cilj rada postićemo prateći Razvojni centar Ličko-senjske županije od faze projekta pa do faze pružanja usluga korisnicima, sa fokusom ukazivanja potrebe razvoja poduzetničkih potpornih institucija na državnoj razini zbog sveobuhvatnog doprinosa gospodarstvu i društvu. Svrha Razvojnog centra Ličko-senjske županije jest da bude središnje mjesto poticanja i razvoja poduzetništva kao i poticaj za samozapošljavanje. Dakako, najvažnija svrha Centra je poticanje lokalnog razvoja za poduzetnike početnike, a postojećim poduzetnicima i investitorima koji djeluju na području Ličko-senjske županije osigurati nužne informacije u procesu inkubacije i akceleracije te tehničku i stručnu podršku pri realizaciji poslovnih ideja. Svrha navedenoga može se postići kroz tri rezultata; obnoviti zgradu za smještaj Razvojnog centra; opremiti Razvojni centar potrebnom opremom; te uspostaviti GIS platformu za informiranje ulagača (poduzetnika koji hoće započeti poslovanje u Ličko-senjskoj županiji i onih koji žele uložiti u poduzeća u Ličko-senjskoj županiji). Uspostava Razvojnog centra Ličko-senjske županije generirat će mnoge društvene koristi na regionalnoj i lokalnoj razini poput povećanja prometa postojećih poduzeća kroz usluge akceleracije, otvaranje novih poduzeća i posljedično novo zapošljavanje, veći postotak preživljavanja (novoosnovanih) poduzeća, veću stopu ulaganja na području Županije te će sveukupno predstavljati snažan poticaj za razvoj gospodarstva na području Ličko-senjske županije.

1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja podataka

Obzirom na predmet ovog rada, većina podataka preuzeta je iz različitih sekundarnih izvora. Dijelovi rada koji su vezani uz definicije, karakteristike te razvoj poduzetništva preuzete su iz različite stručne literature, a osim toga korišteni su i znanstveni članci osobito na tematiku o poduzetničkim potpornim institucijama.

U okviru podataka navedenih o Ličko senjskoj županiji koristit će se i podaci preuzeti s internetskih stranica te podaci do kojih se došlo koristeći niže navedene metode.

Radi postizanja unaprijed postavljenih ciljeva samog rada te kako bi se definirao predmet rada koristiti će se slijedeće znanstvene metode istraživanja, i to:¹

- Metode analize – istraživačka metoda kojom se složeni pojmovi, sudovi i zaključci raščlanjuju na njihove jednostavnije dijelove te se ti dijelovi posebno izučavaju u odnosu na ostale dijelove u svrhu objašnjavanja stvarnosti.
- Metoda sinteze – istraživačka metoda kojom se jednostavne misaone tvorevine sastavljaju u složenije i još složenije, povezujući izdvojene elemente, pojave i procese u jedinstvenu cjelinu.
- Induktivna metoda – istraživačka metoda kojom se na temelju posebnih ili pojedinačnih činjenica dolazi do zaključaka o općem sudu, a od zapažanja konkretnih pojedinačnih činjenica dolazi se do općih zaključaka.
- Deduktivna metoda – istraživačka metoda kojom se iz općih sudova izvode posebni, kojom se iz općih postavki dolazi do pojedinačnih zaključaka. Koristi se za objašnjavanje činjenica i zakona, predviđanja budućih događaja, otkrivanje novih činjenica i zakona.
- Metoda kompilacije – istraživačka metoda kojom se preuzimaju tuđi rezultati znanstveno- istraživačkog rada, odnosno tuđih opažanja, stavova, zaključaka i spoznaja.
- Metoda deskripcije – metoda istraživanja kojom se jednostavno opisuju ili ocrtavaju činjenice, procesi, odnosi i veze, ali bez znanstvenog tumačenja podataka.
- Metoda istraživanja za stolom- predstavlja metodu istraživanja tijekom koje se prikupljaju sekundarni podaci iz izvora kao što su Državni zavod za statistiku, industrijske udruge, internet i ostali dostupni podaci, iz raznih publikacija, iz objavljenih istraživanja, te iz određenih kataloga.

¹ Zelenika, R.: *Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela*. Rijeka: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2000, str. 323.-339.

1.3. Sadržaj i struktura rada

Ovaj rad je strukturirano podijeljen u šest poglavlja koja se međusobno nadovezuju kako bi stvorili okvirnu cjelinu. U prvom uvodnom dijelu definirani su predmet i cilj rada, izvori koji su korišteni za izradu rada te metode kompilacije dobivenih podataka. Drugim dijelom rada obrađuje se pojam poduzetničke infrastrukture, razjašnjava se što su zapravo poduzetničke zone, poduzetničke potporne institucije, poduzetnički inkubatori te njihov značaj i važnost za razvoj i poticanje poduzetništva. Trećim dijelom razrađuju se detaljnije poduzetničke potporne institucije u Republici Hrvatskoj, njihova struktura te sustav potpora za unapređenje poslovnih aktivnosti pojedinih potpornih institucija u poduzetništvu.

U četvrtom dijelu rada navode se općenite informacije o Ličko-senjskoj županiji, razvijenosti gospodarstva teo infrastrukturnim projektima koji su mogući korisnici potpornih institucija Ličko-senjske županije. Petim dijelom daje se ustvari osvrt na praktični dio u kojemu je obrađen Razvojni centar Ličko –senjske županije koji predstavlja važan faktor pružanja kako polovnih tako i profesionalnih usluga za poduzetnike i ulagače s područja Ličko-senjske županije, a sve to kroz usluge inkubatora i akceleratora. U Zaključku se navodi sažeti osvrt autorice na cjelokupni rad.

2. PODUZETNIČKA INFRASTRUKTURA

Poduzetničke zone i potporne institucije u poduzetništvu definiraju poduzetničku infrastrukturu u Republici Hrvatskoj, a njihovo uređenje propisano je u Zakonom o unapređenju poduzetničke infrastrukture. Svrha Zakona je da se kako postojećim tako i potencijalnim korisnicima omogući pokretanje novog posla ili obavljanje postojećih aktivnosti u potpuno standardiziranim uvjetima visoke infrastrukturne opremljenosti unutar poduzetničkih zona i poduzetničkih potpornih institucija te u konkurentnom i transparentnom sustavu poticajnih mjera i olakšica, kako u fazi početnog investiranja, tako i u fazi proširenja postojećih investicijskih aktivnosti poduzetnika koji posluju unutar poduzetničke infrastrukture.² Poduzetnička infrastruktura u širem smislu ovoga Zakona predstavlja ukupnost svih prostorno specifičnih oblika odvijanja različitih poduzetničkih aktivnosti nastalih kao rezultat promišljenog i organiziranog prostorno razvojnog koncepta jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, odnosno Republike Hrvatske. Poduzetnička infrastruktura u užem smislu ovoga Zakona predstavlja sustav:³

- poduzetničkih zona, odnosno
- poduzetničkih institucija za potporu poduzetništva.

Poduzetnička infrastruktura definira se kao instrument koji obuhvaća sredstva, institucije i propise, na kojima je zasnovana stabilnost i razvoj društvenih zajednica i države.⁴

Poduzetničke potporne institucije osnovane su da bi pomogle gospodarskim subjektima koji se kategoriziraju u mala i srednja poduzeća, radi pružanja informacija, savjeta i dodatnog obrazovanja iz područja poduzetništva. Glavna zadaća im je gradnja poduzetničke infrastrukture na lokalnoj i regionalnoj razini te pozitivne poduzetničke klime. Prema gore spomenutom Zakonu poduzetnička infrastruktura bi trebala biti opremljena:

- energetsom infrastrukturuom (struja, javna rasvjeta, plin, plinska podstanica, priključci na javnu mrežu i/ili izgrađena trafostanica i drugi energetske priključci),
- komunalnom infrastrukturuom (opskrba vodom, vodovodne i oborinske instalacije, kanalizacija i odvodnja – fekalna, oborinska, tehnološka, priključci na javnu mrežu),

² Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja RH dostupno na <https://gov.hr/hr/poduzetnicka-infrastruktura/1368> (16.02.2022.)

³ Zakon o unapređenju poduzetničke infrastrukture, članak 2., dostupno na: <https://www.zakon.hr> (16.02.2022.)

⁴ Škrtić, M., *Poduzetništvo*, Zagreb: Sinergija, 2006. str.73

- prometnom infrastrukturom (pristupne ceste, ceste unutar poduzetničke zone, odnosno poduzetničke potporne institucije, parkirališta, utovarne rampe i dr.),
- komunikacijskom infrastrukturom (telefonska i internetska, radio, TV mreža i dr.).

Zakonom je propisano osnivanje Jedinstvenog registra poduzetničke infrastrukture, sistematizirane baze podataka, koji se vodi u Ministarstvu gospodarstva i održivog razvoja, nadležnom ministarstvu za poduzetničke zone i poduzetničke potporne institucije. Subjekti poduzetničke infrastrukture obvezni su, nakon donošenja akta o osnivanju, upisati se u Jedinstveni registar poduzetničke infrastrukture, koji je ujedno i preduvjet za korištenje potpora Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja za poduzetničku infrastrukturu. U cilju olakšanja postupka upisa, donesen je Naputak za izradu i način korištenja jedinstvenog registra poduzetničke infrastrukture.⁵

Sukladno Zakonu o unapređenju poduzetničke infrastrukture, poduzetničke potporne institucije se definiraju kao: razvojne agencije, lokalne razvojne agencije, županijske razvojne agencije, razvojne agencije određene djelatnosti, poduzetnički centri, poduzetnički inkubatori, poslovni inkubatori, inkubatori za nove tehnologije, znanstveno-tehnološki parkovi, centri kompetencije te slobodne zone.⁶

Kvalitetna poduzetnička infrastruktura (zone i potporne institucije) na određenom području u velikoj mjeri utječe na unaprjeđenje poslovne klime u Hrvatskoj u cjelini, a istovremeno doprinosi i ravnomjernom regionalnom razvoju Republike Hrvatske.

2.1. Poduzetničke zone

Poduzetničke zone su infrastrukturno opremljena područja definirana prostornim planovima, namijenjena obavljanju određenih vrsta poduzetničkih, odnosno gospodarskih aktivnosti. Osnovna karakteristika poduzetničkih zona je zajedničko korištenje infrastrukturno opremljenog i organiziranog prostora od strane poduzetnika kojima se poslovanjem unutar poduzetničke zone omogućuje racionalizacija poslovanja i korištenje raspoloživih resursa poduzetničke zone s ostalim korisnicima poduzetničke zone.⁷

⁵Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja RH dostupno na <https://gov.hr/hr/poduzetnicka-infrastruktura/1368> (16.02.2022.)

⁶ Zakon o unapređenju poduzetničke infrastrukture, članak 2., dostupno na: <https://www.zakon.hr> (16.02.2022.)

⁷ Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja RH dostupno na <https://gov.hr/hr/poduzetnicka-infrastruktura/1368> (16.02.2022.)

Prema tipu aktivnosti koje se obavljaju unutar zone poduzetničke zone dijele se na:⁸

1. PROIZVODNO – PRERAĐIVAČKE ZONE – u kojima pretežiti broj korisnika zone obavlja proizvodno-prerađivačke poduzetničke aktivnosti, odnosno u kojima pretežiti dio raspoložive površine zone zauzimaju poduzetnici koji obavljaju proizvodno-prerađivačku poduzetničku aktivnost

2. LOGISTIČKO – DISTRIBUCIJSKE ZONE – u kojima pretežiti broj korisnika zone obavlja logističko-distribucijske aktivnosti (distributivni centri, veletrgovina, skladištenje i transport, logističko servisni centri i dr.), odnosno u kojima pretežiti dio raspoložive površine zone zauzimaju poduzetnici koji obavljaju logističko-distribucijske aktivnosti

3. USLUŽNO MJEŠOVITE ZONE – u kojima pretežiti broj korisnika zone obavlja uslužne aktivnosti, servisne aktivnosti, aktivnosti poslovne podrške i druge poduzetničke aktivnosti, odnosno u kojima pretežiti dio raspoložive površine zone zauzimaju poduzetnici koji obavljaju uslužne aktivnosti, servisne aktivnosti, aktivnosti poslovne podrške i druge poduzetničke aktivnosti.

Kao jedan od značajnijih problema poduzetničke infrastrukture u Republici Hrvatskoj jest nedovoljan broj poduzetničkih zona, kojima se omogućuju brža, jeftinija i jednostavnija pokretanja proizvodnih aktivnosti. Razvoj poduzetničkih zona svakako je potreban neposredno pokraj svakog većeg mjesta, a nositelj poslovnih aktivnosti zone treba biti proizvodnja. Republika Hrvatska raspolaže sa cca 97 poduzetničkih zona koje su potpuno ili djelomično komunalno opremljene, a zapošljavaju oko 13.750 radnika. Program Vlade RH predvidio je da državno zemljište ili nekretnina u vlasništvu države mogu biti od koristi za izgradnju poduzetničke zone ili se daju u najam bez naknade.⁹ Sukladno problemu nedovoljnog otvaranja takvih zona, RH može sukladno Zakonu biti osnivač poduzetničke zone od posebnog gospodarskog interesa. Takve poduzetničke zone predstavljaju one čija je veličina raspoložive slobodne površine minimalno 50 hektara, a osnivaju se radi privlačenja strateških investicijskih projekata.¹⁰

⁸ Zakon o unapređenju poduzetničke infrastrukture, članak 2., dostupno na: <https://www.zakon.hr> (16.02.2022.)

⁹ Škrtić, M., op. cit. Str.26

¹⁰ Zakon o unapređenju poduzetničke infrastrukture, članak 2., dostupno na: <https://www.zakon.hr> pristupljeno 16.02.2022.

Razvitkom zona na neki način potiče se urbani prostor, i štiti ga se od devastacije koja nastaje izgradnjom skladišnih i proizvodnih objekata unutar naselja ili pojedinačno na česticama unutar većeg zemljišta. Takvim načinom gradnje poduzetničke zone omogućuju da se seoska i gradska naselja razvijaju kao cjeline, a samim time čuvaju šumsko i zemljište kao i druge resurse unutar prirode koji su važni za razvoj turizma i poljoprivrede.¹¹

Atraktivnost pojedine poduzetničke zone ogleda se kroz njenu infrastrukturnu opremljenost, pri čemu se misli na gore navedenu energetska, komunalnu, prometnu i komunikacijsku infrastrukturu unutar obuhvata zone, a izuzetno važan čimbenik za atraktivnost zone je i razina njene lokacijske konkurentnosti koja uključuje kvalitetnu prometnu povezanost zone s glavnim prometnim pravcima unutar Hrvatske, a za pojedine poduzetnike bitna je i blizina stranih tržišta (prvenstveno susjednih zemalja). Nadalje, atraktivnosti pojedine zone doprinosi i dostupnost kvalificirane i kvalitetne radne snage, jer bez radne snage obrazovane za poslove koji su kod poduzetnika unutar zone potrebni teško je očekivati uspjeh.¹²

Bolja infrastrukturna opremljenost pojedine poduzetničke zone doprinosi lokacijskoj konkurentnosti a ukoliko se nalazi unutar poticajnog poduzetničkog okruženja, njena isplativost raste povećanjem broja poduzetnika koji u njoj posluju. Kvalitetna poduzetnička infrastruktura (zone i potporne institucije) na određenom području stoga u velikoj mjeri utječe na unaprjeđenje poslovne klime u Hrvatskoj u cjelini, a istovremeno doprinosi i ravnomjernom regionalnom razvoju Republike Hrvatske.

Vlada pomaže razvoju poduzetničkih zona svojim zakonima i programima. Usvajanjem Programa razvoja poduzetničkih zona omogućuje se kreditiranje lokalne zajednice te se stvaraju povoljni uvjeti za one koji se odluče baviti poduzetništvom. Cilj tog Programa je poticanje lokalne i regionalne samouprave za stvaranjem povoljnijih uvjeta poduzetnicima i poticati razvoj infrastrukturnih i prostornih uvjeta za ulaganja u poslovne zone. Poduzetnička zona omogućuje poduzetniku zajednički koristiti postojeću opremu i infrastrukturu te dugoročno rješava problem poslovnog prostora.¹³

¹¹ Kolaković, M.: Poduzetništvo u ekonomiji znanja, Zagreb: Sinergija, 2006. str. 106.

¹² <https://www.mirakul.hr/bizdirekt/potencijali-poduzetnickih-zona-hrvatskoj/> (16.02.2022.)

¹³ Kuvačić, N.: Poduzetnička biblija, Split: Beretin d.o.o., 2005. str. 145.

2.2. Poduzetničke potporne institucije

Većini razvijenih zemalja značajan napor čine radnje koje poduzimaju kako bi potaknule i pomogle poduzetništvu putem potpornih institucija zbog značaja malih gospodarskih subjekata za cjelokupno gospodarstvo neke države. Time se želi ostvariti povoljnija poduzetnička klima te ohrabriti i osnažiti postojeće i nove gospodarstvenike kao i sami sektor malog i srednjeg te velikog poduzetništva

Institucije koje pružaju potpore poduzetništvu su:¹⁴

- razvojne agencije (lokalne, županijske i razvojne agencije određene djelatnosti),
- poduzetnički centri (poslovni inkubatori i inkubatori za nove tehnologije),
- poduzetnički akceleratori,
- poslovni parkovi,
- znanstveno-tehnološki parkovi,
- centri kompetencije.

Prioritetni uvjeti unutar sustava potpora unapređenja poslovnih aktivnosti poduzetničkih zona i poduzetničkih potpornih institucija su:¹⁵

- unapređenje uvjeta poduzetničke infrastrukture za privlačenje investicija,
- jačanje konkurentnosti poduzetništva,
- razvoj tehnološki usmjerenog i na znanju utemeljenog poduzetništva,
- poticanje inventivnog poduzetništva i poduzetničkih inovacija,
- povećanje zaposlenosti broja gospodarskih subjekata.

Potporne poduzetničke institucije za potpore poduzetništvu:¹⁶

- Institucije za podršku poduzetništvu osnovane od strane države ili njezinih tijela,
- Institucije za podršku poduzetništvu osnovane od pojedinca ili grupe.

¹⁴ <https://info-nik.info/2018/12/13/poduzetnicka-infrastruktura-poslovne-zone-i-poduzetnicke-potpore-institucije/> (16.02.2022.)

¹⁵ Ibid

¹⁶ Buble M., Kružić D.: Poduzetništvo, realnost sadašnjosti i izazov budućnosti, Split, ožujak, 2006., str. 196.

Neovisno od osnivača ove su institucije od iznimnog su značaja u sustavu poticanja poduzetništva u Republici Hrvatskoj, a svoje djelovanje ostvaruju ina više razina (nacionalna, regionalna i lokalna razina).

Tabela 1: Institucionalni nositelji aktivnosti razvoja poduzetništva i malog gospodarstva u Hrvatskoj

Razina Republike Hrvatske	Razina Općine/Grada/Županije
<p>Sabor RH</p> <p>Vlada RH</p> <p>Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva</p> <p>(u suradnji naročito s:)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ministarstvom financija • Ministarstvom mora, turizma, prometa i razvitka • Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa • Ministarstvom zaštite, okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva • Ministarstvom poljoprivrede, šumarstva i vodnog gospodarstva • Ministarstvom za europske integracije 	<p>Jedinice područne (regionalne) i lokalne samouprave:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Državni uredi za gospodarstvo (u županijama) • Županijski uredi za gospodarstvo • Uredi/sluzbe za razvoj poduzetništva i malog gospodarstva (u općinama/ gradovima)
	Poduzetnička infrastruktura
	<p>Poduzetnički centri</p> <p>Poduzetnički inkubatori</p> <p>Tehnološki centri</p> <p>Tehnološki parkovi</p> <p>Inovacijski centri</p> <p>Zone malog gospodarstva</p> <p>Ostale institucije za razvoj gospodarstva</p>

Vladine agencije, fondovi i institucije	Financijske institucije
Hrvatska agencija za malo gospodarstvo Hrvatska banka za obnovu i razvitak Fond za razvoj i zapošljavanje Fond za regionalni razvoj Hrvatski zavod za zapošljavanje Hrvatski fond za privatizaciju Državni ured za upravljanje imovinom	Poslovne banke Štedionice Štedno- kreditne zadruge Investicijski fondovi Fondovi rizičnog kapitala Razni neinstitucionalni ulagači
Komore, savezi i udruge <hr/> Hrvatska gospodarska komora Hrvatska obrtnička komora Hrvatski savez zadruga Hrvatska udruga poslodavaca	

Izvor: Buble M., Kružić D.: Poduzetništvo, realnost sadašnjosti i izazov budućnosti, Split, 2006. godina, str. 196.

Provesti strateške pravce razvoja i interesa malog gospodarstva na području RH ne bi bilo moguće bez odgovarajuće poduzetničke infrastrukture koja je namijenjena kako podrži poduzetništva tako i promociji i razvoju istog.

Putem svih institucija navedenih u Tabeli 1, poduzetnici mogu efikasnije realizirati vlastite poduzetničke ideje, a također su motivirani da ulaze u veće investicije i da povećavaju broj zaposlenih, dok se državi sve navedeno odražava da putem poticaja postiže manju razinu nezaposlenosti a samim time i veći rast gospodarstva.¹⁷

¹⁷ Nikolić G., Zorić D., Razvoj startup kulture u Hrvatskoj u funkciji razvoja gospodarstva, Praktični menadžment: stručni časopis za teoriju i praksu menadžmenta, 2014., 98.-102. str

2.3. Poduzetnički inkubatori

Poduzetnički inkubatori su zaduženi za pomoć i podršku poduzetnicima u ranoj fazi razvoja poduzetničkih projekata te pri pružanju tehničke, stručne i edukativne pomoći za pokretanje poduzetničkih projekata i poduzeća te njihov brz i održiv razvoj.¹⁸

Kako bi se osigurala harmonija dugoročnog ekonomskog napretka i razvoja nacionalne ekonomije nužno je sustavno uključivanje poduzetničkih sadržaja u programe obrazovanja.

Poduzetnički inkubatori su izvrstan poligon za usvajanje temeljnih poduzetničkih kompetencija (stavova, vještina i znanja) potrebnih da bi osoba uspješno djelovala kao poduzetnik.¹⁹

Jedinstvena formula uspješnosti poduzetničkih inkubatora nije poznata. Međutim, ipak vrijedi navesti nekoliko ključnih činjenica vezanih za uspjeh zona. Kao veoma važan faktor jest izbor uprave koja će voditi inkubator te dinamičnosti i kompetencija rukovoditelja inkubatora, koji mora posjedovati poduzetnička znanja i vještine. Kao rukovoditelj mora znati prepoznati potencijalne probleme koje se mogu dogoditi na poslovnom putu tvrtke-stanara. Izbor stanara, pomoć prilikom razvoja tvrtki-stanara te poštovanje utvrđenih kriterija kao i pravila poslovanja inkubatora, garantirani je put za uspjeh inkubatora. Mogućnost davanja besplatnih ili vrlo povlaštenih poslovnih usluga kroz poslovno savjetovanje je od presudnog značaja za uspjeh inkubatora. To mogu biti usluge od izrade poslovnog plana, nadziranja njegova izvršenja do pomoći pri financijskim uslugama, pa i omogućavanje istih kroz suvremene instrumente financiranja. Potrebno je osigurati fleksibilnost boravka u inkubatoru, mogućnost zamjene prostora, a sve to prateći razvoj pojedinih stanara unutar inkubatora. Lokacija inkubatora je jednako važna i preporučuje se da isti bude u blizini poduzetnika, također vrlo važna poveznica povezanost sa sveučilištima i znanstvenim institucijama. Naglasak je na ljudskom fakturu kao generatoru uspjeha.²⁰

Stanari inkubatora nakon napuštanja inkubatora, ostaju povezani s lokalnom zajednicom, no teško je utvrditi da li bi tvrtke-stanari inkubatora bile tako uspješne da se nisu razvijale i rasle se u prostoru koji je „inkubiran“.

¹⁸Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja RH dostupno na <https://gov.hr/hr/poduzetnicka-infrastruktura/1368> (16.02.2022.)

¹⁹Čizmadija I, Stanković D.: Poduzetnički inkubatori u edukaciji za poduzetništvo dostupno na <https://hrcak.srce.hr/file/192177> (16.02.2022.)

²⁰Ibid

Posebna je uloga inkubatora u razvoju proizvoda s većom dodanom vrijednosti, razvoja novih tehnoloških rješenja, IT sektora, bio znanosti i naravno pojedinih tržišnih niša. Povezivanje poduzetnika, njihova suradnja, dijeljenje usluga i opreme odnosno njihovo umrežavanje u najčešće klastere, također je utjecaj rada većine inkubatora. Od osobitog je značaja povezivanje poslovnih inkubatora s akademskom i istraživačkom zajednicom.

3. PODUZETNIČKE POTPORNE INSTITUCIJE U REPUBLICI HRVATSKOJ

Poduzetničke potporne institucije su gospodarski subjekti usmjereni na stvaranje kvalitetnog, korisnički orijentiranog poduzetničkog okruženja u Republici Hrvatskoj i provode programe usmjerene na razvoj poduzetništva. Poduzetničke potporne institucije su:²¹

- **Razvojne agencije** (lokalne, županijske, za određene djelatnosti) - zadužene su za operativno provođenje mjera za razvoj gospodarstva i poduzetništva, poticanje i privlačenje investicija te iniciranje i realizaciju projekata poticanja gospodarskog razvitka i poduzetništva, objedinjavajući rad gospodarskih subjekata, lokalnih i regionalnih poduzetničkih institucija, te visokoobrazovnih institucija i centara znanja
- **Poduzetnički centri** - zaduženi su za operativno provođenje mjera za razvoj i poticanje poduzetništva na lokalnom i/ili širem području (županija, regija) i predstavljaju središta stručne i edukativne pomoći poduzetnicima radi razvoja poduzetništva u svojim sredinama
- **Poslovni inkubatori** (poduzetnički, za nove tehnologije) - zaduženi su za pomoć i podršku poduzetnicima u ranoj fazi razvoja poduzetničkih projekata te pružaju stručnu, tehničku i edukativnu pomoć za pokretanje poduzetničkih projekata i poduzeća te njihov brz i održiv razvoj
- **Poduzetnički akceleratori** - zaduženi su za pružanje podrške poduzetnicima u post-inkubacijskoj fazi, odnosno u fazi razvoja i širenja poslovanja na domaćem i stranom tržištu
- **Poslovni parkovi** - raspoložu fizičkim prostorima, zemljištem i resursima za smještaj malih, srednjih i velikih poduzetnika na komercijalnoj osnovi, s posebnim fokusom na privlačenje domaćih i inozemnih investicija

²¹ Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja RH dostupno na <https://gov.hr/hr/poduzetnicka-infrastruktura/1368> (16.02.2022.)

- **Znanstveno-tehnološki parkovi** - osnivaju se radi komercijalizacije znanstvenih rezultata i poticanja suradnje znanstvenika i gospodarstvenika
- **Centri kompetencije** - provode istraživačke projekte razvojnog ili proizvodnog karaktera i razvijaju kompetencije u pojedinim područjima te s kojim drugi poslovni subjekti mogu ugovoriti usluge istraživanja i razvoja u svrhu jačanja pojedinih industrijskih grana
- **Slobodne zone** - posebno ograđen i označen dio teritorija na području na kojem postoje uvjeti za rad slobodnih zona osnovanih temeljem odluka Vlade Republike Hrvatske sukladno odredbama zakona kojim se regulira osnivanje, upravljanje i poslovanje slobodnih zona u Republici Hrvatskoj.

Osnivači i oni koji upravljaju poduzetničkom infrastrukturom u skladu sa Zakonom su pojedinačne pravne osobe ili konzorcij sastavljen od nekoliko pravnih subjekata: Republika Hrvatska samostalno ili u suradnji s jedinicama i tijelima lokalne i područne (regionalne) samouprave ili drugim pravnim osobama; jedinice i tijela lokalne i područne (regionalne) samouprave; visoka učilišta, znanstveni instituti i znanstvene organizacije te strukovne i druge udruge i druge pravne osobe kao osnivači, odnosno upravitelji poduzetničke infrastrukture u Republici Hrvatskoj koje su registrirane za djelatnosti koje unapređuju razvoj poduzetničke infrastrukture i/ili koje se bave i/ili promoviraju istraživanje, inovacije i tehnološki razvoj u poslovnom sektoru.²²

3.1. Razvoj potpornih institucija poduzetništvu u Republici Hrvatskoj

Gospodarstvo Republike Hrvatske se nalazi još uvijek u procesu tranzicije prema tržišnom sustavu poduzetništva. U tom se procesu pojavljuje se velik broj problema i otpora koji proizlaze iz neprilagođene tržišne strukturne neprilagođenosti novim tržišnim uvjetima, a na koje uvelike ima utjecaj globalizacija. Ti tržišni uvjeti zahtijevaju ogroman udio intelektualnog kapitala kako bi se stvorile dodane vrijednosti koje su zapravo ključni čimbenik u procesima stvaranja dodane vrijednosti kao ključnoga čimbenika za postizanje konkurentnosti na tržištu.

²² <https://repozitorij.svkst.unist.hr/islandora/object/efst:2155> (04.03.2022.)

Uspostavljanjem učinkovite suradnje malih i srednjih poduzeća sa znanstvenim i visoko-obrazovnim institucijama te stručnim institucijama radi razvoja i razmjene znanstvenoistraživačkih rezultata kao pretpostavke za razvoj nove strukture gospodarskoga i znanstvenog sustava.²³

Autori Zekić i Bukovac u svojem radu navode da razvoj gospodarstva RH u tranziciji zahtijeva osiguravanje odgovarajuće logistike središnje države i jedinica lokalne samouprave na planu stvaranja infrastrukturnih preduvjeta za ubrzan razvoj poduzetništva. Dinamika razvoja gospodarstva nije ostvariva ukoliko se sustavno ne razvijaju mala i srednja poduzeća koja su nositelji gospodarskih aktivnosti zemlje. U suvremenom gospodarstvu ta poduzeća postala su smisao razvoja gospodarstva. Država bi trebala osigurati logistiku koja će pripomoći razvoju poduzetničkih aktivnosti, a to može osigurati posredstvom dobro organiziranog sustava poticaja i potpora jasno definiranom strategijom razvoja te odgovarajućim instrumentima njezine implementacije.²⁴

Razvoj i ulaganja u poduzetničke potporne institucije u Republici Hrvatskoj postaju zapaženiji 20-ih godina prošlog stoljeća. Prvi hrvatski tehnološki park s nazivom Končar – Tehnološki park d.o.o. osnovan je 6. prosinca 1993. na 97. sjednici Upravnog odbora Končar d.d.. Jedan od osnivača prvog hrvatskog tehnološkog parka, u svojoj knjizi objašnjava kako je mali broj ljudi u tom razdoblju bio upoznat s poduzetništvom i poduzetničkom aktivnosti te opisuje nerazumijevanje javnosti samim konceptom i svrhom takvog poduzeća.²⁵

Zakonom su istaknuti prioriteti unutar sustava potpora poduzetničkih potpornih institucija i poduzetničke infrastrukture:

- privlačenje investicija unapređenjem uvjeta za razvoj poduzetničke infrastrukture,
- povećanje konkurentnosti u poduzetništvu,
- razvoj poduzetništva temeljenog na tehnološkom razvoju,
- poticanje inovacija i inventivnog poduzetništva,
- povećanje zaposlenih u gospodarskim subjektima.²⁶

²³ Zekić, Z. i Bukovac, B., op.cit str.17.

²⁴ Ibid.

²⁵ Ožanić, M.: Tehnološki park Zagreb – 10 godina razvoja, Zagreb: Tisak More d.o.o., 2004. str. 15.

²⁶ Bošnjak, S.: Poslovni inkubatori kao generatori razvoja poduzetništva. *Praktični menadžment, 2011.* (online). dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/76452> (16.02.2022.)

3.2. Struktura potpornih institucija poduzetništvu

Razvoj poduzetničke infrastrukture u RH u budućnosti predviđa osnivanje nove poduzetničke institucije i razvoj postojećih u okviru kojih se zadovoljavaju potrebe poduzetnika za savjetodavnim uslugama, informacijama, poslovnim prostorom, infrastrukturom te nizom drugih usluga. Razvojem tih institucija stvaraju se preduvjeti za razvoj poduzetnika na tom području, u čijem organiziranju glavnu ulogu imaju jedinice lokalne i područne samouprave i zainteresirani pojedinci.

Gospodarstvo Hrvatske se od 90-ih godina prošlog stoljeća nalazi u tranziciji prema otvorenom tržišnom gospodarstvu. U toj tranziciji u stvaranju i poticanju poduzetničkog okruženja bitnu ulogu imaju lokalna zajednica i država. Malo i srednje poduzetništvo u razvoju mogu dobiti značajniju pomoć od različitih institucija kao što su poduzetnički inkubatori, poduzetničke zone ili poduzetnički centri. Kao nužna zadaća nameće se potreba proširenja mreže potpornih institucija na čitavom teritoriju RH zbog osiguranja bržeg ostvarenja regionalnog i lokalnog gospodarskog razvoja. Glavni zadatak lokalnih i regionalnih uprava jest poboljšanje razvojnih uvjeta, poticati rast i razvoj vlastitog potencijala te povezivanje gospodarskih subjekata putem poduzetničkih potpornih institucija.²⁷ Autori Buble i Kružić ističu nužnost spuštanja odgovornosti razvoja s centralne razine ka na lokalnoj razini. Smatraju da niže razine vlasti imaju značajniju ulogu u društvenom razvoju, a veći značaj lokalnog razvoja rezultira postupnim i sve značajnijim prenošenjem fiskalnih ovlasti sa središnje države na niže razine vlasti, s ciljem osiguranja što uspješnijeg poduzetništva i sektora malog gospodarstva, zadovoljavanja lokalnih interesa i potreba lokalnog stanovništva.

Buble i Kružić zaključuju da malo gospodarstvo i poduzetništvo imaju značajan doprinos lokalnom razvoju, te da sve više poprimaju atribute dinamičnog gospodarskog sektora, omogućavajući pri tome stabilnost socijalne države i doprinos lokalnim proračunima.²⁸

Analiza koja je provedena u okviru Strategije razvoja poduzetništva u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2013. do 2020. godine ukazuje na činjenicu da u RH poduzetničke potporne institucije nisu ravnomjerno geografski rasprostranjene te da su samim time utjecale na nerazmjernost u rasporedu djelatnosti maloga gospodarstva.

Prostorna neusklađenost djelovati će negativno na cjelokupni regionalni razvoj dok se ne donesu Odluke koje će poboljšati nerazmjere unutar regija²⁹.

²⁷ Kolaković, M., op. cit., str. 103.

²⁸ Buble, M. et. al., op. cit., str. 183.

Sukladno odredbama članka 2. stavka 2. Zakona poduzetničke potporne institucije kao dio ukupne poduzetničke infrastrukture definiraju se kako slijedi:³⁰

- RAZVOJNE AGENCIJE – registrirane pravne osobe zadužene za operativno provođenje mjera za razvoj gospodarstva i poduzetništva na lokalnoj (regionalnoj) i nacionalnoj razini, poticanje i privlačenje investicija te iniciranje i realizaciju projekata poticanja gospodarskog razvitka i poduzetništva, objedinjavajući rad gospodarskih subjekata, lokalnih i regionalnih poduzetničkih institucija, te visokoobrazovnih institucija i centara znanja.
 - LOKALNE RAZVOJNE AGENCIJE – osnovane od strane jedinice lokalne samouprave
 - ŽUPANIJSKE RAZVOJNE AGENCIJE – osnovane od strane jedinice područne (regionalne) samouprave
 - RAZVOJNE AGENCIJE ODREĐENE DJELATNOSTI – npr. Energetska razvojna agencija, itd. – osnovana od strane jedinice lokalne i/ili područne (regionalne) samouprave
- PODUZETNIČKI CENTRI – registrirane pravne osobe zadužene za operativno provođenje mjera za razvoj i poticanje poduzetništva na lokalnom i/ili širem području (županija, regija), koji predstavljaju središta stručne i edukativne pomoći poduzetnicima radi razvoja poduzetništva u sredinama u kojima su osnovani.
- POSLOVNI INKUBATORI – registrirane pravne osobe zadužene za pomoć i podršku poduzetnicima u ranoj fazi razvoja poduzetničkih projekata. Inkubatori pružaju stručnu tehničku i edukativnu pomoć za pokretanje poduzetničkih projekata i poduzeća te njihov brz i održiv razvoj.
 - PODUZETNIČKI INKUBATORI – pružaju podršku uspješnom razvoju poduzetništva kroz niz poslovnih usluga i resursa, uključujući poslovne (radne) prostore po povoljnijim uvjetima za poduzetnike početnike od prve do treće godine poslovanja.
 - INKUBATORI ZA NOVE TEHNOLOGIJE – predstavljaju specijalizirane poslovne subjekte s tematskim fokusom i usmjerenjem na područja nove (visoke) tehnologije koji podržavaju pokretanje i rast inovativnog

²⁹ <http://www.europski-fondovi.eu/sites/default/files/dokumenti/Strategy-HR-Final.pdf> (16.02.2022.)

³⁰ Zakon o unapređenju poduzetničke infrastrukture, članak 4., dostupno na: <https://www.zakon.hr> (16.02.2022.)

poduzetništva kroz inkubacijske programe, te koji novoosnovanim inovativnim poduzećima sličnog profila i interesa pružaju resurse i profesionalne usluge potrebne za rast i razvoj.

- **PODUZETNIČKI AKCELERATORI** – registrirane pravne osobe, odnosno specijalizirani poslovni subjekti zaduženi za pružanje usluga podrške poduzetnicima u postinkubacijskoj fazi, odnosno u fazi razvoja i širenja poslovanja na domaćem i stranom tržištu.
- **POSLOVNI PARKOVI** – registrirane pravne osobe s fizičkim prostorima, zemljištem i resursima za smještaj malih, srednjih i velikih poduzetnika na komercijalnoj osnovi s posebnim fokusom na privlačenje domaćih i inozemnih investicija.
- **ZNANSTVENO-TEHNOLOŠKI** parkovi su trgovačka društva koja se osnivaju radi komercijalizacije znanstvenih rezultata, poticanja suradnje znanstvenika i gospodarstvenika, a sukladno članku 30. Zakona o znanstvenoj djelatnosti visokom obrazovanju.
- **CENTRI KOMPETENCIJE** predstavljaju specijalizirane poslovne subjekte koji provode istraživačke projekte razvojnog ili proizvodnog karaktera i razvijaju kompetencije u pojedinim područjima te s kojim drugi poslovni subjekti mogu ugovoriti usluge istraživanja i razvoja u svrhu jačanja pojedinih industrijskih grana. Usmjereni su na razvojna i primijenjena istraživanja i njihovu komercijalizaciju te potporu i jačanje intelektualnog vlasništva unutar specifičnih tematskih područja i grana kompetencije.

3.2.1. Razvojne agencije

Regionalne razvojne agencije su organizacije regionalnog karaktera koje se osnivaju u svrhu promicanja i unapređenja ciljeva regionalnog razvoja. S obzirom na raznolikost, brojnost i raznovrsnost regionalnih razvojnih agencija u domaćoj i stranoj praksi, ne postoji mogućnost jednoobraznog pravnog određenja koje bi se moglo primijeniti na sve regionalne razvojne agencije. Jedna od često citiranih definicija regionalnih razvojnih agencija, koju nalazimo u akademskoj literaturi, je sljedeća. Regionalne razvojne agencije definiraju se kao „organizacije (ili udruženja) regionalnog karaktera, financirane iz javnih prihoda.

Osnivaju se s ciljem promicanja ujednačenog ekonomskog razvoja regije, koji se postiže korištenjem instrumenata soft law prava“.³¹

Kroz postupak pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji (u nastavku teksta: EU) otvorila se mogućnost financiranja niza gospodarskih, ali i infrastrukturnih, znanstvenih i njihovih projekata, iz sredstava fondova EU. Važnu ulogu u koordinaciji, pripremi i implementaciji tih projekata imaju regionalne razvojne agencije, organizacije koje su, gledano s pravnog stajališta, raznovrsni i „hibridni“ oblici pravnih osoba, a koje su zanimljive i u ekonomskom smislu s aspekta generiranja prihoda iz različitih izvora te neprofitnog djelovanja .

Ustroj i djelovanje regionalnih razvojnih agencija regulirano je odredbama Zakona o regionalnom razvoju, no, unatoč tome nije jasno da li je riječ o subjektima javnog prava ili privatnog prava, s obzirom na to da su regionalne razvojne agencije ustrojene u obliku trgovačkih društava, ali i u obliku ustanova i drugih pravnih oblika. Izvori njihovog financiranja nerijetko su višestruki, a često i komercijalne prirode.³²

Razvojne agencije u Republici Hrvatskoj predstavljaju po mnogočemu specifične organizacije koje služe kao poveznica javnog, privatnog, akademskog i civilnog sektora u izgradnji strategijskih partnerstava kroz prijavu i provjeru projekata.³³

Razvojne agencije bez obzira na to iz kojeg su dijela Republike Hrvatske imaju misiju, usmjeravati napore ka podizanju rasta životnog standarda, kvalitete života građana, poticati održivi razvoj, podizati konkurentnost regije - ili ukratko - poticati regionalni razvoj. Trenutno su sve Razvojne agencije u Republici Hrvatskoj, kao koordinatori regionalnog razvoja na županijskoj razini, sukladno akreditaciji strana Agencija za regionalni razvoj, dužne obavljati sljedeće poslove:

- koordinaciju izrade razvojne strategije Županija;
- izradu akcijskog plana provedbe Županijske razvojne strategije;
- koordinaciju poslova vezanih uz središnju elektroničku bazu razvojnih projekata
- praćenje dokaza provedbe;

³¹ Halkier, H., Regionalne razvojne agencije: europski trendovi i iskustva, U: Zbornik radova 1. međunarodne konferencije o regionalnom razvoju. ur./Coskun Can Aktan. Malatya, Turska: Agencija za razvoj Firat, 2011. str. 1-10.

³² <https://informator.hr/strucni-clanci/regionalne-razvojne-agencije> (16.02.2022.)

³³ Dopunjena vizija Regionalne razvojne agencije Slavonije i Baranje, www.slavonija.hr (16.02.2022.)

- koordinaciju aktivnosti JLS-a vezanih uz regionalni razvoj;
- sudjelovanje u aktivnostima vezanim uz razvoj potpomognutih područja;
- sudjelovanje u radu partnerskih vijeća statističkih regija;
- poticanje zajedničkih razvojnih projekata s drugim JLS-ima i JP(R)S-ima, te kroz međuregionalnu i prekograničnu suradnju;
- sudjelovanje u izradi razvojnih projekata statističke regije i slično.

Najbolji pokazatelji dosadašnjeg truda i rada razvojnih agencija su mjerljivost ostvarenih rezultata, o kojima se može govoriti u smislu broja uspješno provedenih projekata, te iznosa novčanih sredstava povučenih iz EU fondova i drugih bespovratnih izvora.

U pravilu, iskusne i kadrovski razvijenije razvojne agencije ostvaruju znatno bolje rezultate od onih koje ne djeluju u istim uvjetima, a isto tako regije, odnosno županije koje imaju bolje rezultate u korištenju fondova EU upravo su one s iskusnim i kapacitiranim razvojnim agencijama.³⁴

3.2.2. Poduzetnički centri

Poduzetnički centar je ustvari dio poduzetničke infrastrukture u čijim se okvirima zadovoljavaju potrebe poduzetnika. Navedeno je nužno u cilju: davanja informacija o ulascima u poduzetništvo i informiranju o poticajnim mjerama za poduzetnike, promoviranju poduzetništva, savjetovanja za vođenje poslovanja, pomaganja u pripremi poslovnih planova, konzultantskih usluga, organiziranja usavršavanja i obrazovanja poduzetnika, upućivanja na ostale specijalizirane oblike pomoći, suradnje s lokalnom i područnom samoupravom, vođenje dijela stručnih poslova lokalne samouprave u provođenju razvojnih projekata, te ostale stručne i savjetodavne usluge, kao i povezivanje poduzetnika.³⁵

³⁴ <https://informator.hr/strucni-clanci/regionalne-razvojne-agencije> (16.02.2022.)

³⁵ <http://www.obz.hr/index.php/institucije-poduzetnicke-podrske/183-upravna-tijela/upravni-odjel-za-gospodarstvo/institucije-poduzetnicke-podrske/583-poduzetnicki-centri> (19.02.2022.)

3.2.3. Poslovni inkubatori

Poslovni inkubatori predstavljaju suvremeni alat razvoja poduzetništva u Europi i SAD-u, a nastali su kao odgovor recesijskom razdoblju i propasti industrijskih sustava. Poslovne inkubatore uglavnom osnivaju gradovi i općine, a nije nepoznato i da postoji centralizirani sustav mreže inkubatora u nekim europskim državama. U svom razvojnem ciklusu, evoluirali su od obrtničkih do inovacijskih, tehnoloških i bio-tehnoloških inkubatora, zajedno sa svojim tvrtkama, malim i srednjim poduzetnicima-stanarima inkubatora. Poslovni inkubatori nude niz dodatnih usluga svojim stanarima i unatoč državnim subvencijama, dugoročno omogućuju niz koristi lokalnoj/regionalnoj zajednici i nacionalnoj ekonomiji.³⁶

Ukratko, poslovni inkubatori su zapravo institucije čiji glavni cilj čine razvoj start-up poduzeća, a sam poslovni inkubator je organiziran s ciljem podrške novoosnovanim poduzećima. Unutar inkubatora nudi se vrlo širok spektar usluga, kao što su savjetovanje menadžmenta, način vođenja financija, pristup opremi unutar prostorija inkubatora, tehnička pomoć, povoljni i fleksibilni zakupi, te mogućnost proširenja prostora prema potrebi.

Poslovni se inkubator sastoji od većeg broja manjih poslovnih jedinica na jednom mjestu, koje se nude poduzetnicima, najčešće poduzetnicima početnicima uz povoljnije uvjete zakupa prostora od tržišnih. Ostvareni prihod iz zakupa prostora, najveći je i najčešći oblik financiranja poslovnih inkubatora.³⁷

Dodanu vrijednost inkubatora čine poslovne usluge koje uprava i djelatnici inkubatora pružaju tvrtkama-stanarima, najčešće su to usluge poslovnog savjetovanja, marketinške usluge (promocija, sajmovi), pristup Internetu i financijskim instrumentima za razvoj poslovanja i sl. Razvoj inkubatora u svijetu i Europi, vezan je uz recesijska i tranzicijska razdoblja, kao i sam razvoj malog i srednjeg poduzetništva, koji iako ne učestvuju značajnim udjelom u bruto domaćem proizvodu neke zemlje, značajni su pri smanjenju nezaposlenosti, izvozu i brzim promjenama na tržištu. Većina poslovnih inkubatora koristi postojeću napuštenu industrijsku infrastrukturu i brownfield³⁸ investicije za svoj razvoj.

³⁶ Bošnjak S.: Poslovni inkubatori kao generatori razvoja poduzetništva, Stručni rad, dostupno na <https://hrcak.srce.hr/file/113564> (14.04.2022.)

³⁷ Ibid.

³⁸ Prilike za investiranje u vidu ulaganja u postojeće lokacije koje su uslijed različitih razloga zapuštene ili nerentabilne.

Poslovni inkubatori, neovisno o pravnom obliku poslovanja ili o osnivačima, uglavnom pružaju slične usluge svojim stanarima, a koje možemo podijeliti u osnovne skupine:³⁹

- Usluge najma radnog prostora po povoljnijim uvjetima od tržišnih s mogućnošću mijenjanja istih ukoliko postoji stvarna potreba; vrijeme inkubacije uobičajeno traje 3-5 godina s tendencijom smanjivanja subvencije najma prostora. Najveća subvencija najma prostora je u prvoj godini boravka tvrtke-stanara u inkubatoru, a potom se progresivno smanjuje sljedećih godina. Tako stanar u svojoj fazi odraslosti može samouvjereno napustiti prostor inkubatora i osamostaliti se.
- Korištenje zajedničkih prostorija i infrastrukture koja obuhvaća sale za sastanke, konferencijske sale, recepciju, čuvare, kantine, prateće osoblje i opremu kao npr. fotokopirni strojevi, Internet pristup, laboratoriji za istraživanje; ova usluga poslovnih inkubatora omogućuje stanarima inkubatora smanjenje troškova, a zajedničko druženje potiče ih na suradnju i umrežavanje.
- Korištenje komunalnih usluga (električna energija, plin, telefon) po povoljnijim uvjetima; neosporno je da dijeljenje komunalnih usluga u značajnoj mjeri pojeftinjuje poslovanje tvrtki stanara, naročito uštede prilikom priključaka na plin, vodu, električnu energiju itd. Navedene usluge, međutim, ne mogu znatno utjecati na uspješnost poslovanja tvrtki-stanara ukoliko nisu prisutni i ostali elementi kvalitetnog poslovanja malih poduzetnika.
- Poslovne usluge – savjetovanje i podrška poslovanju poduzetnika-stanara, planiranje poslovnih poduhvata, podrška pri pristupu financiranju poslovnih poduhvata, usluge promocije, organizacija sajamskih nastupa, računovodstvene usluge; Sektor poslovnih usluga i savjetovanja može doprinijeti razvoju tvrtki-stanara u poslovnim inkubatorima, a praksa je pokazala da mali i srednji poduzetnici nisu voljni plaćati takove usluge po tržišnim cijenama i da bi one tada dodatno opterećivale poslovanje poduzetnika. Poslovne usluge koje inkubatori nude mogu povećati kvalitetu poslovanja poduzetnika i smanjenje rizika u poduzetničkom pothvatu. Naravno, poslovne usluge kao integralni servis inkubatora prema tvrtkama-stanarima bit će uspješne, samo ako to one prepoznaju i primjenjuju u svom poslovanju.

³⁹ Bošnjak S.: Poslovni inkubatori kao generatori razvoja poduzetništva, Stručni rad, dostupno na <https://hrcak.srce.hr/file/113564> (14.04.2022.)

- Financiranje inicijalnim sredstvima – ovaj dio usluga vezan je isključivo uz europske poslovne inkubatore koji su sposobni kroz različite oblike financiranja rizičnim kapitalom omogućiti razvoj poduzetničkih pothvata koji se odnose na inovativne start up tvrtke.

Poslovni inkubatori mogu doista postati rasadnici dobrih poduzetničkih ideja i pothvata, Pri tome su važni kriteriji odabira poduzetnika i naravno sektor iz kojeg dolaze. Inkubatori također predstavljaju učinkovit alat promoviranja poduzetničkih aktivnosti.⁴⁰

3.2.4. Poduzetnički akceleratori

Osnovna funkcija poduzetničkih akceleratora je pružanje podrške poduzetnicima u post-inkubacijskoj fazi, odnosno u fazi razvoja i širenja poslovanja na domaćem i stranom tržištu. Akceleratori se uglavnom fokusiraju na pronalaženje investitora, a akceleratori program traje od 3 do 6 mjeseci. Vrlo bitnim se čini naglasiti razliku između poduzetničkih akceleratora i inkubatora; - glavna razlika između inkubatora i akceleratora je ta što akceleratori pomažu u pronalaženju investitora te traje akceleratori program između 3-6 mjeseci.

3.2.5. Poslovni parkovi

Prema Zakonu o unapređenju poduzetničke infrastrukture, poslovni parkovi predstavljaju registrirane pravne osobe s fizičkim prostorima, zemljištem i resursima za smještaj malih, srednjih i velikih poduzetnika na komercijalnoj osnovi s posebnim fokusom na privlačenje domaćih i inozemnih investicija. U tom kontekstu, osim razvojne, njihova funkcija je prvenstveno investicijska.⁴¹

3.2.6. Znanstveno tehnološki parkovi

Tehnološki park prema općoj definiciji je organizirana poslovna jedinica koja stimulira te upravlja protokom znanja i tehnologija, između malih i srednjih poduzeća, visokoškolskih ustanova te institucija koje se bave istraživanjem i razvojem te tržišta. Nude mogućnost svim zainteresiranim tvrtkama da se smjeste na jednom mjestu te da budu u stalnom kontaktu i vezi sa znanstveno - istraživačkim centrima s ciljem povećanja vlastite inovativnosti i spremnosti na odgovaranje zahtjevima tržišta uvjetovanim novim tehnološkim saznanjima.

⁴⁰ Ibid

⁴¹ Zakon o napređenju poduzetničke infrastrukture, članak 4., dostupno na: <https://www.zakon.hr> (14.02.2022.)

Svjetska asocijacija znanstveno – tehnoloških parkova IASP⁴² definira tehnološki park kao organizaciju upravljaju od strane specijaliziranih profesionalaca čiji je primarni cilj da povećaju blagostanje zajednice, promoviraju intelektualno uzdizanje i inovativnost te konkurentnost udruženih poduzetnika te razvoj istraživačkih institucija. U svrhu toga tehnološki park stimulira i koordinira razmjenom i protokom znanja i tehnologija između sveučilišta, istraživačkih institucija te malih i srednjih poduzetnika i tržišta.

3.2.7. Centri kompetencije

Centri kompetencije predstavljaju specijalizirane poslovne subjekte koji provode istraživačke projekte razvojnog ili proizvodnog karaktera i razvijaju kompetencije u pojedinim područjima te s kojim drugi poslovni subjekti mogu ugovoriti usluge istraživanja i razvoja u svrhu jačanja pojedinih industrijskih grana. Usmjereni su na razvojna i primijenjena istraživanja i njihovu komercijalizaciju te potporu i jačanje intelektualnog vlasništva unutar specifičnih tematskih područja i grana kompetencije.⁴³

Centri kompetencija (CEKOM) dio su inovacijske infrastrukture Republike Hrvatske i jedan od instrumenata za jačanje inovacijskog lanca vrijednosti i poticanje inovativnosti poslovnog sektora i njegovog povezivanja sa znanstveno-istraživačkim institucijama. Njihov osnovni zadatak je poticanje učinkovite suradnje privatnog, javnog i znanstveno-istraživačkog sektora u cilju jačanja inovacijskog potencijala gospodarstva te usklađivanje istraživačko-razvojnih strateških planova sa potrebama gospodarstva.⁴⁴ Strateški ciljevi Centra kompetencija za pametne gradove su:⁴⁵

- razvoj novih znanja, iniciranje i podržavanje dugoročne istraživačke suradnje između znanosti i industrije u najkompleksnijim istraživanjima;
- pozicioniranje grada Rijeke kao testne platforme za provjeru koncepta uz osiguravanje sudjelovanja tehnološki najnaprednijih poduzeća u RH;
- unaprjeđenje i povezivanje postojeće istraživačke infrastrukture industrije i sveučilišta, uspostava kolaboracijske M2M platforme i integriranje u međunarodne projekte (Obzor 2020, InterReg) gdje će se iskazati kompetencije naših istraživača te ojačati pozicija Rijeke i Hrvatske kao razvojnog centra, te kao optimalne lokacije za dugoročne istraživačke projekte.

⁴² International Association of Science Parks

⁴³ Zakon o napređenju poduzetničke infrastrukture, članak 4., dostupno na: <https://www.zakon.hr> (14.02.2022.)

⁴⁴ <http://www.eihp.hr/cekom/> (16.02.2022.)

⁴⁵ Ibid

CEKOM⁴⁶ u Rijeci bit će testni i pokazni centar za „pametne“ tehnologije, u kojem će se provoditi pilot projekti sa gradskom upravom i građanima radi unaprjeđenja proizvoda i/ili usluga do razine spremnosti za komercijalizaciju. Upravo će taj kontekst urbanog laboratorija biti najvidljiviji građanima i posjetiteljima Rijeke, gdje će po prvi put imati priliku aktivno sudjelovati u primjeni i razvoju novih tehnologija.

3.3. Sustav potpora za unapređenje poslovnih aktivnosti poduzetničkih zona i poduzetničkih potpornih institucija

Zakonom o unapređenju poduzetničke infrastrukture (Narodne novine broj 93/13, 114/13, 41/14, 57/18) uređuju se pitanja određenja poduzetničke infrastrukture, vrste i kategorizacije poduzetničkih zona i poduzetničkih potpornih institucija, ustrojavanje registra poduzetničkih zona i poduzetničkih potpornih institucija, odnosno izgradnja sistematizirane baze podataka poduzetničkih zona i poduzetničkih potpornih institucija te sustav potpora, odnosno preduvjeti i kriteriji odobravanja potpora za unapređenje poslovnih aktivnosti poduzetničkih zona i poduzetničkih potpornih institucija. Cilj, odnosno svrha unapređenja poduzetničke infrastrukture i poslovnog okruženja je poticanje gospodarskog rasta planiranjem i pravodobno izgradnjom poduzetničke infrastrukture koja je u funkciji ravnomjernog regionalnog razvoja te bržeg rasta poduzetništva i povećanja investicija i zaposlenosti unutar područja u kojem se poduzetnička infrastruktura gradi ili planira graditi.

Na razini gospodarskih subjekata cilj i svrha unapređenja poduzetničke infrastrukture i poslovnog okruženja je stvaranje u potpunosti infrastrukturno opremljenih poduzetničkih područja, visoke razine lokacijske konkurentnosti koja uključuje kvalitetnu prometnu povezanost tih područja s glavnim prometnim pravcima i sustav poticajnih mjera i povlastica za poslovanje na tim područjima i na lokalnoj i područnoj (regionalnoj) i na nacionalnoj razini.⁴⁷

Sveobuhvatni cilj ulaganja u poduzetničku infrastrukturu je poticanje ravnomjernog gospodarskog razvoja na cijelom teritoriju Republike Hrvatske.

Kao mehanizmi za ostvarivanje ovog cilja definirani su jačanje malog i srednjeg poduzetništva, povećanje udjela proizvodno-prerađivačkih djelatnosti u strukturi gospodarstva te kreiranje novih radnih mjesta.

⁴⁶ Centar kompetencija za pametne gradove dostupno na <https://www.rijeka.hr/gradska-uprava/eu-projekti/aktualni-projekti/cekom-centar-kompetencija-za-pametne-gradove/> (12.05.2022.)

⁴⁷ <https://www.osinvest.hr/hr/poticaji-za-ulaganje-u-republiku-hrvatsku/> (22.02.2022.)

Uklanjanju razvojnih razlika između pojedinih područja poduzetničke zone doprinose i kroz dodatne učinke na izvoznu konkurentnost poduzetnika, privlačenje stranih investitora te unaprjeđenje proizvodnosti poslovnih subjekata. Rezultat svih navedenih učinaka jest jačanje gospodarske aktivnosti, smanjivanje zaostajanja i poboljšanje standarda življenja u jedinicama lokalne samouprave na čijem teritoriju zone djeluju. Uobičajeno se smatra kako uspješnost i konkurentnost poduzeća ovisi o tri skupine činitelja definiranih kao vlastite aktivnosti, sektorske karakteristike i obilježja njihovog okruženja.

Obilježja njihovog okruženja imaju osobitu važnost u građenju konkurentnosti malih i srednje velikih poduzeća. Izlazak na domaće i posebno međunarodno tržište zahtijeva financijsko ulaganje, stjecanje kompetencija i znanja te vertikalno umrežavanje s dobavljačima i distributerima. Za mala i srednje velika poduzeća navedene aktivnosti mogu predstavljati nepremostivu prepreku uslijed ograničenosti vlastitih resursa i nepovratne prirode navedenih ulaganja. Poslovanje u sklopu poduzetničkih zona omogućuje prevladavanje navedenih prepreka izlasku na tržište kroz administrativnu i stručnu potporu, uspostavljanje veza s vertikalno srodnim poslovnim subjektima te dijeljenje resursa poduzeća unutar istog sektora. Posljedica svega navedenog je jačanje agregatne gospodarske aktivnosti gradova i općina odnosno ostvarivanje viših prihoda od prodaje proizvoda i usluga na domaćem i međunarodnom tržištu.⁴⁸ Sustav potpora za poduzetničke potporne institucije čine četiri vrste potpora:

1. Potpore za pripremu projekata – potpore za izradu idejnih, glavnih i izvedbenih arhitektonskih projekata, studija izvodljivosti s analizom troškova i koristi i izradu prijavne dokumentacije za natječaje fondova Europske unije.
2. Potpore za jačanje kapaciteta – potpore za izgradnju, adaptaciju, rekonstrukciju i opremanje infrastrukture uključujući troškove kupnje i amortizacije materijalne i nematerijalne imovine.
3. Potpore za podizanje kvalitete usluga – potpore za pružanje savjetodavnih i mentorskih usluga, razvojno-istraživačkih usluga, umrežavanje i širenje tržišta.
4. Potpore za jačanje poduzetničkih kompetencija – potpore za podizanje konkurentske sposobnosti malih i srednjih poduzetnika edukacijom i unaprjeđenjem poduzetničkih vještina.⁴⁹

⁴⁸Procjena učinaka poticanja razvoja poduzetničkih zona u Republici Hrvatskoj, dostupno na <https://www.mingo.hr> (17.04.2022.)

⁴⁹Bošnjak, S.:(2011) Poslovni inkubatori kao generatori razvoja poduzetništva. Praktični menadžment (online). Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/76452> (16.02.2022.)

Potrebno je osigurati dodatnu potporu poduzetničkim potpornim institucijama u Hrvatskoj. Nju treba usmjeriti na poboljšanje kvalitete u pružanju usluga; razvoj novih usluga te potpuno ujednačavanje dostupnosti i kvalitete usluga poduzetnicima u svim županijama. Razvoj maloga gospodarstva ključan je za gospodarski razvoj regija. Ako ne budu ravnomjerno raspoređene te institucije u županijama, postoji opasnost da se regionalne nejednakosti još više prodube.

3.3.1. Prioriteti i ciljevi sustava potpora

Program razvoja poduzetničke infrastrukture u Republici Hrvatskoj predviđa ulaganje u osnivanje nove poduzetničke institucije i razvoj postojećih u okviru kojih se zadovoljavaju potrebe poduzetnika za savjetodavnim uslugama, informacijama, poslovnim prostorom, infrastrukturom te nizom drugih usluga. Razvojem tih institucija stvaraju se preduvjeti za razvoj poduzetnika na tom području, u čijem organiziranju glavnu ulogu imaju jedinice lokalne i područne samouprave i zainteresirani pojedinci. Za razvoj nacionalnog gospodarstva nužno su potrebne i institucije koje će pomagati njezinom razvoju. Poduzetničke potporne institucije doprinose razvoju hrvatskog gospodarstva na lokalnoj i regionalnoj razini.⁵⁰

Prioriteti sustava potpora za unapređenje poslovnih aktivnosti poduzetničkih zona i poduzetničkih potpornih institucija su:

- unapređenje uvjeta poduzetničke infrastrukture za privlačenje investicija
- jačanje konkurentnosti poduzetništva
- razvoj tehnološki usmjerenog i na znanju utemeljenog poduzetništva
- poticanje inventivnog poduzetništva i poduzetničkih inovacija
- povećanje zaposlenosti broja gospodarskih subjekata.⁵¹

Ciljevi sustava potpora za unapređenje poslovnih aktivnosti poduzetničkih zona i poduzetničkih potpornih institucija su:

- unapređenje energetske, komunalne, prometne i komunikacijske infrastrukture unutar poduzetničkih zona
- privlačenje investicija i stvaranje mogućnosti za otvaranje novih radnih mjesta

⁵⁰ <http://www.europski-fondovi.eu/sites/default/files/dokumenti/Strategy-HR-Final.pdf> 1(7.02.2022.)

⁵¹ Zakon o unapređenju poduzetničke infrastrukture, članak 16., dostupno na: <https://www.zakon.hr> (16.02.2022.)

- uređenje i opremanje prostora za poduzetničku djelatnost temeljenu na primjeni inovacija i primjeni visokih tehnologija
- razvoj poduzetničkih potpornih institucija: poduzetničkih centara, razvojnih agencija, poduzetničkih inkubatora i tehnoloških parkova
- podizanje razine poduzetničkih znanja i vještina.⁵²

Prema Zakonu o unapređenju poduzetničke infrastrukture u Republici Hrvatskoj je propisan Jedinstveni registar poduzetničke infrastrukture. Svrha registra je evidentirati i sistematizirati sve subjekte poduzetničke infrastrukture koji su korisnici potpora i poticajnih mjera odobrenih od strane Ministarstva gospodarstva, poduzetništva i obrta kao nadležnog ministarstva za poduzetničke zone i poduzetničke potporne institucije u Republici Hrvatskoj. Za svaki subjekt poduzetničke infrastrukture Jedinstveni registar poduzetničke infrastrukture sadrži opće podatke o subjektu poduzetničke infrastrukture, posebne podatke o poduzetničkim zonama te posebne podatke o poduzetničkim potpornim institucijama.

3.3.2. Sustav potpora za poduzetničke zone

Opći cilj sufinanciranja programa/projekata koji pridonose razvoju poduzetničkih zona i poduzetničkih inkubatora je ravnomjerni razvoj malog i srednjeg poduzetništva stvaranjem povoljnog poduzetničkog okruženja. Cilj nastavka financiranja ulaganja u razvoj poduzetničkih zona je dovođenje poduzetničkih zona do viših stupnjeva uređenja i pripremljenosti za prihvat investitora i time ostvarivanje uvjeta za daljnji razvoj poduzetničkih ulaganja i privlačenje kvalitetnih investicija. Cilj ulaganja u poduzetničke inkubatore je omogućiti malim poduzetnicima koji tek počinju poslovati ili su u fazi rasta i razvoja korištenje poslovnog prostora po vrlo povoljnim uvjetima ograničen broj godina, uz korištenje poslovne infrastrukture. Sustav potpora za poduzetničke zone čine tri vrste potpora:⁵³

1. INFRASTRUKTURNE POTPORE – potpore za izgradnju energetske, komunalne, prometne i komunikacijske infrastrukture u poduzetničkoj zoni
2. POTPORE ZA JAČANJE KONKURENTNOSTI – potpore za izlazak na nova, međunarodna tržišta i ciljano privlačenje potencijalnih investitora – korisnika poduzetničke zone
3. POTPORE ZA JAČANJE PODUZETNIČKIH KOMPETENCIJA – potpore za edukaciju i unapređenje poduzetničkih vještina.

⁵² Ibid

⁵³ Ibid

Učinci poduzetničkih zona ogledaju se i u promjeni ekonomske strukture administrativne jedinice na čijem teritoriju posluju. Pogodnosti poslovanja u sklopu poduzetničkih zona osobito su važne za proizvodno-prerađivačka poduzeća te je kao jedan od ciljeva razvoja poduzetničke infrastrukture u razdoblju 2004. – 2013. navedeno jačanje udjela ovih djelatnosti u ukupnoj gospodarskoj strukturi. Također, pogodnosti poslovanja u sklopu zona i suradnje s poduzećima koja posluju unutar zona predstavljaju konkurentsku prednost te mogu djelovati kao poticajni činitelj za nastanak novih poduzetničkih poduhvata i premještanje sjedišta poslovnih subjekata u jedinice lokalne samouprave u kojim postoje aktivne poduzetničke zone.⁵⁴

Poduzetničke zone imaju utjecaj i na zaposlenost. Ulaskom novih poslovnih subjekata dolazi do porasta potražnje za radnom snagom.

U nastojanju privlačenja zaposlenika s najboljim karakteristikama moguće je natjecanje među poslovnim subjektima u nuđenju konkurentnih uvjeta rada što može dovesti i do rasta razine plaća kako među poduzećima koja posluju u sklopu zona tako i među svim ostalim poslovnim subjektima na području jedinice lokalne samouprave u nastojanju da zadrže postojeće zaposlenike ili potaknu transfer znanja i vještina privlačenjem zaposlenika konkurentnih tvrtki koje posluju u sklopu zona. Ulaganje proračunskih sredstava predstavlja inicijalni poticaj razvoju poduzetništva na području određene jedinice lokalne samouprave. Povećanjem konkurentnosti poslovnih subjekata nastaju preduvjeti za daljnje ulaganje od strane privatnog sektora čime se postiže multiplikativni učinak inicijalnog ulaganja.

Prije otprilike dvije godine predstavljena je analiza učinaka politike razvoja poduzetničke infrastrukture bespovratnim državnim potporama koju je za Ministarstvo gospodarstva, poduzetništva i obrta proveo tim stručnjaka Ekonomskog instituta Zagreb na čelu s Dubravkom Jurlina Alibegović. Analiza je obuhvatila desetgodišnje razdoblje do ulaska u EU, otkada se više ne provodi takav model poticanja razvoja zona. Naime, sada se razvoj poduzetničke infrastrukture, uključujući poduzetničke zone, potiče kroz fondove EU.⁵⁵

Pokazalo se da su lokalne jedinice na jednu kunu koju je u zone uložila država pridodale tri kune. U analizi je istaknuto kako je za uspjeh poduzetničke zone važno dobro, partnersko okruženje za investitore koje različitim programima i angažmanom kreira lokalna uprava.

⁵⁴Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja RH dostupno na <https://www.mingo.hr/public/EKONOMSKI%20INSTITUT%20ZAGREB,%20Poduzetnicke%20zone,%20studija,%20verz%20final.pdf> (16.02.2022.)

⁵⁵ <https://tockanai.hr/poduzetnik/kako-rade-poduzetnicke-zone-u-hrvatskoj/> (17.02.2022.)

Gradovima i općinama koje su u tome uspješni to se vraća kroz uspješnije punjenje proračuna: od 2008. do 2016. prihodi lokalnih jedinica koje su uspješno razvile poduzetničke zone bili su u prosjeku 60 posto veći od prihoda lokalnih jedinica bez ili s neuspješnim poduzetničkim zonama. Pri tome je rast uspješnih jedinica lokalne uprave u navedenom razdoblju višestruko povećan.

Analiza je pokazala da mjesta s poduzetničkim zonama imaju za jedan postotni bod nižu stopu nezaposlenosti u usporedbi s mjestima bez poduzetničkih zona, dok je broj zaposlenih u gospodarstvu dvostruko veći naprema mjestima koja nemaju zone. Prosječni dohodak po stanovniku u jedinicama lokalne uprave s poduzetničkim zonama bio je za sedam posto veći, a prihodi poduzetnika su dvostruko veći jer se rezultati razvoja zona prelijevaju i na poslovne aktivnosti izvan njih.

Najveći učinak ostvaren je kroz izvoz: tvrtke koje posluju unutar zona imaju i do dva puta veće prihode sa stranih tržišta u usporedbi s tvrtkama koje posluju izvan zona.

3.3.3. Sustav potpora za poduzetničke potporne institucije

Visina i način dodjele potpora za unapređenje poslovnih aktivnosti poduzetničkih zona i poduzetničkih potpornih institucija subjektima poduzetničke infrastrukture propisuje se godišnjim programima poticanja poduzetništva i obrta, odnosno regionalnog razvoja koje donosi Vlada Republike Hrvatske na prijedlog ministarstava nadležnih za poduzetništvo i obrt, odnosno regionalni razvoj i fondove Europske unije.⁵⁶

Sustav potpora za poduzetničke potporne institucije čine četiri vrste potpora:

- Potpore za pripremu projekata – potpore za izradu idejnih, glavnih i izvedbenih arhitektonskih projekata, studija izvodljivosti s analizom troškova i koristi i izradu prijavnice dokumentacije za natječaje fondova Europske unije.
- Potpore za jačanje kapaciteta – potpore za izgradnju, adaptaciju, rekonstrukciju i opremanje infrastrukture uključujući troškove kupnje i amortizacije materijalne i nematerijalne imovine.
- Potpore za podizanje kvalitete usluga – potpore za pružanje savjetodavnih i mentorskih usluga, razvojno-istraživačkih usluga, umrežavanje i širenje tržišta.

⁵⁶ Zakon o unapređenju poduzetničke infrastrukture, članak 18., dostupno na: <https://www.zakon.hr> (16.02.2022.)

- Potpore za jačanje poduzetničkih kompetencija – potpore za podizanje konkurentske sposobnosti malih i srednjih poduzetnika edukacijom i unapređenjem poduzetničkih vještina.⁵⁷

Pri dodjeli potpora za poduzetničke potporne institucije ministarstvo nadležno za gospodarstvo, poduzetništvo i obrt i ministarstvo nadležno za regionalni razvoj i fondove Europske unije procjenjuju učinke potpora na:⁵⁸

- ravnomjerni regionalni razvoj i ujednačen gospodarski razvoj svih dijelova države,
- jednaki tretman i tržišno natjecanje svih subjekata na području Republike Hrvatske,
- gospodarsku opravdanost potpore u smislu intenziteta uključivanja poduzetnika u aktivnosti poduzetničke potporne institucije i
- broj i kvalitetu izrađenih projekata (nacionalnih i EU) gospodarskog razvoja i poduzetništva.

⁵⁷ Bošnjak, S.: Poslovni inkubatori kao generatori razvoja poduzetništva. Praktični menadžment, 2011. (online). Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/76452> (16.02.2022.)

⁵⁸Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja RH dostupno na <https://www.mingo.hr/public/EKONOMSKI%20INSTITUT%20ZAGREB,%20Poduzetnicke%20zone,%20studija,%20verz%20final.pdf> (17.02.2022.)

4. OPĆE INFORMACIJE O LIČKO-SENJSKOJ ŽUPANIJI

Ličko-senjska županija smještena je između Primorsko-goranske županije na sjeverozapadu, Karlovačke županije na sjeveru, Zadarske županije na jugu i jugoistoku te Bosne i Hercegovine na istoku. Ima središnji geografski položaj i važno spojno značenje unutar prostora Republike Hrvatske.⁵⁹

Slika 1: Prikaz položaja Ličko-senjske županije



Izvor: Ličko-senjska županija dostupno na <https://licko-senjska.hr/o-zupaniji/zupanija/opci-podatci> (09.02.2022.)

Po površini teritorija među županijama u Republici Hrvatskoj, najveća je županija sa 5.350,50 km² i obuhvaća 9,46% državnog teritorija. Prostire se isključivo u većem dijelu ličkog zaleđa, te obuhvaća veći dio planine Velebit i njegovo Senjsko-karlobaško priobalje i sjeverozapadni dio najbližeg otoka Paga. Županiji pripada i dio teritorijalnog mora (596,63 km² ili 1,9% hrvatskog morskog akvatorija), što ne povećava samo njegovu površinu, nego i značenje, te sa 2,29 km² površine otoka čini 0,07% površine svih otoka Hrvatske. Ličko-senjska županija je geoprometno križište između tri vodeća polarizacijska žarišta u državi - Zagreba, Rijeke i Splita, ali još i nekih drugih, kao što su Zadar i Karlovac.

⁵⁹ Ličko –senjska županija dostupno na <https://licko-senjska.hr/o-zupaniji/zupanija/opci-podatci> (04.02.2022.)

4.1. Osnovni podaci o gospodarstvu

Osnovna prirodna obilježja Ličko-senjske županije jesu bogatstvo površina pod šumom, bogatstvo rezervi pitke vode, veliki hidro energetske potencijal, bogatstvo poljoprivrednih površina, veliki potencijal za razvoj akvakulture, što je omogućilo da strateške gospodarske djelatnosti na području Županije se definiraju kao: drvna industrija, prehrambena industrija, logistika i proizvodnja električne energije iz obnovljivih izvora energije. Osim toga ova Županija ima veliki potencijal za razvoj turizma, budući se 58% površine svih nacionalnih parkova u Republici Hrvatskoj nalazi u Ličko-senjskoj županiji. Nacionalni Park Plitvička jezera je najstariji nacionalni park u Hrvatskoj i jedan od najpoznatiji nacionalnih parkova u Europi. Osim toga još dva nacionalna parka smještena su u Ličko-senjskoj županiji (NP Paklenica i NP Sjeverni Velebit), a tu je i Park Prirode Velebit.

Prema veličini poduzetnika u strukturi gospodarstva Ličko-senjske županije dominiraju mali poduzetnici koji čine 98% ukupnog broja poduzetnika Županije. Promatrano po veličini gospodarskih subjekata, udio zaposlenih kod malih poduzetnika u Ličko-senjskoj županiji veći je od istog udjela na nivou kako RH tako i Jadranske regije. Isto tako mali poduzetnici ostvaruju veći udio u ukupnim prihodima gospodarstva u našoj Županiji u odnosu na udio istih u ukupnim prihodima gospodarstva RH i Jadranske Regije, te daleko veći udio u ostvarenoj dobiti i realiziranim investicijama.⁶⁰

Slika 2: Prikaz osnovnih gospodarskih pokazatelja 2019. godine

Pokazatelj	Iznos
Broj aktivnih trgovačkih društava	928
Broj obrtnika	1.140
Ukupan prihod trgovačkih društava (mil. kn)	2.575
Ukupan broj zaposlenih	13.791
Prosječan mjesečni broj nezaposlenih	2.035
Izvoz (000 EUR)	53,5
Uvoz (000 EUR)	19,9
BDP po stanovniku (EUR)	9.276
Prosječna mjesečna plaća bruto (EUR)	1010

Izvor: Vodič za ulagače na područje Ličko-senjske županije, dostupno na <https://www.rc.licko-senjska.hr/> (16.05.2022.)

⁶⁰ Županijska razvojna strategija Ličko-senjske županije 2011. – 2013. dostupno na <https://licko-senjska.hr/> (16.02.2022.)

Na prethodnoj slici navedeni su osnovni gospodarski pokazatelji gdje je vidljivo da su broj aktivnih trgovačkih društava i broj obrtnika obzirom na površinu županije relativno mali, no obzirom na broj stanovnika može se zaključiti kako je to zapravo zadovoljavajuća razina poduzetnika, naime posljednjim popisom 2021. godine u Ličko-senjskoj županiji evidentirano je ukupno 42.893 stanovnika, što je za 8.034 kn manje nego na popisu 2011. godine.⁶¹

Jedan od glavnih ekonomskih pokazatelja BDP⁶² pokazuje ukoliko ga usporedimo sa onim Grada Zagreba očekivano velike razlike u gospodarskoj snazi, razini razvijenosti, njihovim trendovima te strukturi gospodarstva regija Hrvatske, i među županijama. Regionalni BDP kao pokazatelj dodatno dobiva na težini u kontekstu korištenja EU fondova. Naime, alokacija sredstava iz tih fondova određuje se prema razini razvijenosti pojedinih regija u odnosu na prosječnu razinu razvijenosti EU. To razvrstavanje određuje i mogućnosti sufinanciranja projekata u odnosu na ukupne troškove tih projekata, a od kojih je jedan i Razvojni centar Ličko-senjske županije.

4.2. Administrativna podjela Ličko-senjske županije

Ličko-senjska županija obuhvaća područje od 8 općina i 4 grada, a to su Gospić i Otočac na kontinentalnom dijelu Županije te Senj i Novalja koji se nalaze u priobalnom - otočnom dijelu Županije. Grad Gospić je upravno, kulturno, gospodarsko i obrazovno središte Ličko-senjske županije i Gospićko-senjske biskupije. Ima površinu od 966,64 km² i 12.745 stanovnika. U Gradu posluje 241 trgovačko društvo i 378 obrtnika, a zaposleno je ukupno 2200 osoba. U 2019. godini na području Grada Gospića ostvareno je 15.576 dolazaka turista i 24.456 noćenja. Grad Gospić posebnu pozornost poklanja poticanju razvoja malog i srednjeg poduzetništva, odnosno proizvodnih djelatnosti i to poljoprivredne proizvodnje i prerade, kroz razvoj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava.⁶³

Grad Otočac je jedno od najvažnijih središta Ličko-senjske županije. Ima površinu 565,30 km² i oko 9.778 stanovnika. Grad ima ukupno cca 180 gospodarskih subjekata i 214 obrtnika koji ukupno zapošljavaju oko 1.360 zaposlenih. U 2019. godini na području Grada Otočca ostvareno je 41.849 dolazaka turista i 52.761 noćenje.

⁶¹ Državni zavod za statistiku dostupno na <https://popis2021.hr/> (09.02.2022.)

⁶² Skraćenica je za bruto domaći proizvod, vrijednost svih roba i dobara jedne države koji su proizvedeni u jednoj godini. Bruto domaći proizvod prikazuje vrijednost izraženu u novčanim jedinicama.

⁶³ Grad Gospić dostupno na <https://gospic.hr/> (09.02.2022.)

Raznolikost i čistoća prirodnih dobara – vode rijeke Gacke, tla, šuma i njihove šumske sastojine te ljepota krajolika u sva godišnja doba predstavljaju još uvijek nedovoljno valoriziran gospodarski potencijal.

Dobra cestovna povezanost, blizina velikih industrijskih središta RH (Zagreba i Rijeke) uz koncepciju održivog ekološkog razvoja zasigurno će ovom području donijeti trajnu i veću gospodarsku produktivnost.⁶⁴

Grad Novalja smješten je na sjevernom dijelu otoka Paga, i čini jedini otočni dio Ličko-senjske županije. Na području grada Novalje, na površini 93,36 km², živi oko 3.600 stanovnika. U gradu posluje 236 trgovačkih društva i 325 obrtnika, koji ukupno zapošljavaju oko 1600 osoba. U 2019. godini na području Grada Novalje ostvareno je 240.047 dolazaka turista i 1.614.055 noćenja. Novalja je turistički centar i središnja luka otoka Paga. Prirodne ljepote, među kojima se posebno ističu lijepe i prostrane pješčane plaže u okolici Novalje, ugodna mediteranska klima, bogata kulturno-povijesna baština, raznovrsna kulturno-umjetnička, zabavna i sportsko-rekreativna ponuda, domaća kuhinja te odlična prometna povezanost s kopnom i tijekom ljeta, s obližnjim otocima, čine Novalju vrlo poželjnom i traženom destinacijom za odmor.

Turizam je glavna gospodarska grana na koju se odlično nadovezuje poljoprivreda, stočarstvo, ribarstvo, trgovina i ugostiteljstvo te razne vrste obrta i malog poduzetništva.⁶⁵ Prema upravno-teritorijalnom ustroju Republike Hrvatske, Grad Senj je dio prostora Ličko-senjske županije. Cijeli prostor Grada Senja kao jedinice lokalne samouprave obuhvaća površinu 658 km² i čini 12% ukupne površine Ličko-senjske županije. Prema popisu stanovništva iz 2011. godine, na području Grada Senja živi 7.182 stanovnika od čega 4.810 stanovnika živi u Senju kao administrativnom sjedištu i najvećem naselju. Prema broju stanovnika, Grad Senj je treći najveći grad Ličko-senjske županije.⁶⁶ U Gradu posluje 117 trgovačkih društava i 249 obrtnika, koji ukupno zapošljavaju oko 1060 osoba. U 2019. godini na području Grada Senja ostvareno je 90.266 dolazaka turista i 449.000 noćenja.⁶⁷

⁶⁴ Grad Otočac dostupno na <https://www.otocac.hr/> (09.02.2022.)

⁶⁵ Vodič za ulagače na područje Ličko-senjske županije dostupno na <https://www.rc.licko-senjska.hr/> (16.05.2022.)

⁶⁶ Strategija razvoja Grada Senja 2015-2020. godine dostupno na <https://www.senj.hr/> (09.02.2022.)

⁶⁷ Vodič za ulagače na područje Ličko-senjske županije dostupno na <https://www.rc.licko-senjska.hr/> (16.05.2022.)

4.3. SWOT analiza Ličko-senjske županije

SWOT analiza, odnosno SWOT matrica jedna je od najpoznatijih i osnovnih tehnika strateške analize unutar poslovnih znanosti. Riječ je o jednom od ključnih alata, vrlo je važan i preporučljiv kod donošenja svih strateških odluka. Analiziranjem postojećeg stanja u Ličko-senjskoj županiji uočeni su sljedeći pokazatelji:

Društvo	
Snage	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> -Postojanje mreža obrazovnih institucija - Postojanje učeničkih i studentskih domova - Dobra prometna povezanost koja omogućuje kontakt sa ostalim dijelovima Hrvatske - Postojanje info centara i savjetovanja za mlade - Postojanje obiteljskih gospodarstava koji njeguju tradicijski način života - Bogata kulturno tradicijskih baština 	<ul style="list-style-type: none"> -Starija populacija - Mala gustoća naseljenosti - Velika površina županije - Nedostatak stručnih kadrova u zdravstvu i školstvu - Neusklađenost obrazovnog sustava sa potrebama tržišta rada - Nedovoljna iskorištenost kulture i tradicijske baštine - Nerazvijena mreža udomiteljskih obitelji (djeca i treća životna dob) - Nepostojanje sustava za ranjive skupine
Prilike	Prijetnje
<ul style="list-style-type: none"> -Postojanje civilnih udruga - Zdravstveni i avanturistički turizam - Dolazak i ostanak mlade populacije nakon završenog srednjoškolskog obrazovanja zbog postojanja visokoobrazovnih institucija u LSŽ - Razvijen seoski turizam - Pokretanje obrazovnih programa usklađenih sa potrebama gospodarstva - Povezanost kulture i tradicije u svrhu razvoja turizma i lokalne zajednice 	<ul style="list-style-type: none"> -Rascjepkanost županije - Odlazak mladog stanovništva - Slaba kapacitiranost udruga - Neusklađenost zakonskih propisa i regulativa - Nezainteresiranost i neinformiranost stanovništva – posebno mladih - Sve institucije koncentrirane u većim središtima
Gospodarstvo	
Snage	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> - Prepoznata turistička destinacija sa velikim potencijalom - Raspoloživi prirodni resursi kao osnova za gospodarski razvoj - Povoljan geoprometni položaj - Raspoložive nekretnine i zemljišta (niža cijena od prosjeka RH) - Energetski potencijal (hidro i vjetar) - Mogućnost eko poljoprivredne proizvodnje - Prepoznatost visokokvalitetnih 	<ul style="list-style-type: none"> - Mali udio proizvodnih djelatnosti u odnosu na javnu upravu i uslužne djelatnosti - Slaba iskorištenost potencijala i resursa za razvoj (udio LS županije u RH oko 1%) - Nedovoljna konkurentnost gospodarskih subjekata kao rezultat neulaganja u znanje i tehnologiju - Visoka stopa nezaposlenosti, posebno mladih (iznad prosjeka HR) - Nepostojanje radnih mjesta za zapošljavanje

<p>poljoprivrednih proizvoda</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tradicija poljoprivredne proizvodnje 	<p>visokoobrazovnog kadra zbog nepovoljne strukture gospodarske djelatnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> - Niska stopa ekonomske aktivnosti u odnosu na RH - Nedovoljna razvijenost potpornih institucija i nedovoljna zainteresiranost investitora (poduzetnika) za dobivanje informacija - Nerazvijenost turističke infrastrukture i neumreženost postojeće Nedostatak turističkih objekata visoke kategorije i tematskih (trendovskih) kapaciteta - Nedovoljno iskorištavanje tradicijskih vrijednosti u turističke svrhe - Nedovoljno domaćih proizvoda u turističkoj ponudi - Neprilagođeni kriteriji za poticajne mjere – nedovoljan broj malih i srednjih poduzetnika ih može ispuniti
<p>Prilike</p>	<p>Prijetnje</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Mogućnost korištenja EU sredstava namijenjenih slabije razvijenim regijama - Mogućnost boljeg iskorištenja potencijala i resursa za razvoj - Uvođenje smanjenih poreznih olakšica poduzetnicima LS županije - Mogućnost turističkog razvoja zbog postojanja 3 klimatska područja u LS županiji - Rastuća potražnja za ekološkim proizvodima - Potencijal brendiranja (npr. prehrambeno poljoprivrednih proizvoda) - Mogućnost produljenja turističke sezone selektivnim oblicima turizma 	<ul style="list-style-type: none"> - Nepostojanje učinkovite nacionalne politike usmjerene prema poticanju razvoja slabo razvijenih regija (Ličko-Senjska županija) - Otvoreno tržište iz EU (gospodarski subjekti) - Odljev visokoobrazovnog kadra (zbog otvaranja mogućnosti bržeg zapošljavanja izvan županije) - Iseljavanje stanovništva - Nepostojanje poreznih olakšica poduzetnicima u LS županiji - Nemogućnost razvoja gospodarstva na minski sumnjivim područjima
<p>Prostor i okoliš</p>	
<p>Snage</p>	<p>Slabosti</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Bogati prirodni resursi i krajobrazna georaznolikost i raznolikost - Visok stupanj raznolikosti biljnih i životinjskih vrsta - Atraktivne rijeke bogate pitkom vodom - Povoljan geografsko-prometni položaj i dobra prometna povezanost - Proizvodnja električne energije veća od potrebe područja - Visoka kakvoća mora i općenito očuvanost okoliša 	<ul style="list-style-type: none"> -Ispuštanje nepročišćenih otpadnih voda u vode i more (okoliš) - Izvori onečišćenja voda na području zaštićenih zona , izvorišta vode za piće - Slabo razvijeni sustav primarne selekcije komunalnog otpada - Otpad se ne zbrinjava u skladu s propisima - Nepostojanje adekvatnog odlagališta za posebne vrste otpada - Iznimna geografska raširenost područja otežavajuća za prikupljanje otpada

	<ul style="list-style-type: none"> - Postojanje divljih odlagališta u zaštićenim područjima - Nedovoljno razvijena svijest o važnosti očuvanja prirodne baštine od djela investitora
Prilike	Prijetnje
<ul style="list-style-type: none"> - Valorizirati i očuvati prirodnu i kulturnu baštinu - Kod realizacije razvojnih projekata primijeniti načela održivog razvoja - Područja ekološke mreže natura 2000 staviti u funkciju razvoja u ruralnim dijelovima županije - Povećati svijest o važnosti očuvanja prirodne baštine - Ravnoteža očuvanja morskih ekosustava i gospodarskog razvoja <p>Unaprijediti sustav gospodarenja otpadom prema načelima cirkularne ekonomije</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ekološka osviještenost udruga , gospodarstva i društva u cjelini - Promicanje održivog transporta 	<ul style="list-style-type: none"> - Dugotrajna uspostava novog sustava gospodarenja otpadom - Točkasto onečišćenje kopnenih voda - Trajni rizik i opasnost iznenadnog onečišćenja mora
Posebna područja i upravljanje razvojem	
Snage	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> - Očuvan prirodni okoliš (N.P. i parkovi prirode) - Bogati prirodni resursi (poljoprivredna zemljišta, šume, vode, morska obala) - Bogate tradicijske vrijednosti - Postojeći zaštićeni autohtoni proizvodi 	<ul style="list-style-type: none"> - Nedostatak kadrova s iskustvom u upravljanju projektima - Velike razvojne razlike i velike razlike u financijskim kapacitetima - Slaba naseljenost, staro stanovništvo - Niska razina obrazovanja stanovništva LSŽ - Neriješeni imovinsko-pravni odnosi - Nerazvijen seoski turizam
Prilike	Prijetnje
<ul style="list-style-type: none"> - Mogućnost korištenja EU fondova - Suradnja obrazovnih institucija i realnog sektora - Uključenog civilnog sektora i stanovništva u razvoj LSŽ - Ekološka poljoprivreda - Razvoj turističkog potencijala - Razvoj finalne proizvodnje 	<ul style="list-style-type: none"> - Veliki dio LSŽ je minski sumnjivo područje - Daljnja depopulacija (iseljavanje, pad nataliteta) - Onečišćenje okoliša devastacija prostora - Teritorijalni preustroj RH - „gašenje“ civilnog sektora

Izvor: Nacrt-Plan razvoja Ličko-senjske županije za razdoblje 2021. - 2027. Godine, Ličko senjska županija, Gospić, 2022., str. 75.-77.

4.4. Infrastruktura

Vizija razvoja županije je sažeta i jasna zamisao o željenom i planiranom postignuću razvoja županije. Zasniva se na rezultatima osnovne analize, SWOT analize, razvojnih trendova u užem i širem okruženju te idejama o budućnosti županije.

Kad se razmotri ocjena ekonomskog potencijala i razvojnih kočnica koje karakteriziraju ovo područje,

Županija je u utvrdila da bi se vizija razvoja Županije za razdoblje 2021.-2027. godine trebala usredotočiti na: Jačanje konkurentnosti i održivosti poljoprivrede i gospodarstva kroz ulaganja u zelene i digitalne tehnologije, povećanje učinkovitosti korištenja resursa, razvoj održivog i zelenog turizma, razvoj pametnih gradova i sela, unaprjeđenje kvalitete obrazovanja, demografski oporavak te unaprjeđenje kvalitete života ulaganjem u zdravstvenu i socijalnu infrastrukturu te sigurnost.

S ciljem ostvarenja navedenih prioriteta, razvijeni su posebni ciljevi koji su u potpunosti povezani sa strateškim ciljevima Nacionalne razvojne strategije.⁶⁸ Tijekom 2020. godine ugovorena je izgradnja plinske distribucijske mreže na području Ličko-senjske županije. Time se stvaraju nove mogućnosti za povećanje energetske efikasnosti proizvodnje, širenje gospodarskih aktivnosti i razvoj novih prilika te povećanje konkurentnosti. Za područja gradova Gospić i Otočac u tijeku su pripreme za izgradnju plinskog distribucijskog sustava – investitor: koncesionar tvrtka EVN Croatia Plin d.o.o. Dovršetak izgradnje srednjetačne distribucijske plinske mreže u duljini od cca 23 km očekuje se do kraja 2023. godine. Opskrba područja gradova Gospića i Otočca će se vršiti preko kontejnerskih mjerno-redukcijskih stanica MRS Gospić i MRS Otočac.⁶⁹

Za područje gradova Gospića i Otočca te općinu Plitvička Jezera u tijeku je provedba Projekta razvoja infrastrukture širokopojasnog interneta kojim će se za sve korisnike osigurati pristup internetu sa brzinama od najmanje 10 Mbit/s, za što su im odobrena sredstva iz EU-a u sklopu Projekta razvoja infrastrukture širokopojasnog pristupa internetu, ukupno vrijedan gotovo 100 milijuna kuna.⁷⁰

⁶⁸ Nacrt-Plan razvoja Ličko-senjske županije za razdoblje 2021. - 2027. Godine, Ličko senjska županija, Gospić, 2022., str. 75.-77.

⁶⁹ Ibid

⁷⁰ Ukupna vrijednog ugovora iznosi 98.233.814,40 kn (s PDV-om) od čega su 75.091.365,14 kn bespovratna sredstva.

Za područje ostalih gradova i općina – projekt razvoja širokopojasnog interneta je u pripremi za provedbu. Aglomeracija i vodo-opskrba od ključnog su značenja za ovu županiju te su svakako jedan od strateških projekata koje valja spomenuti, a čime će se potaknuti ulaganja i razvoj poduzetništva.

Vlada RH je izgradnju HES Kosinj i HE Senj 2. već proglasila strateškim kapitalnim ulaganjima, a oba projekta rade se na prostoru Ličko-senjske županije. Realizacija druge faze omogućit će povećanje proizvodnje električne energije, dodatnu zaštitu od poplava u Kosinjskom polju, poboljšanje sigurnosti vodoopskrbe južnog kraka vodoopskrbnog sustava hrvatskog primorja, poboljšanje cestovne i druge komunalne infrastrukture. Poboľjšat će se i kvaliteta korištenja vodnog resursa u smislu potpore stabilnosti rada elektroenergetskog sustava, s povećanjem udjela energije iz obnovljivih izvora u finalnoj potrošnji.⁷¹

4.5. Potporne institucije u Ličko-senjskoj županiji

Na cijelom području Ličko-senjske županije, u vrijeme izrade projekta nije postojao inkubator, a posebno ne akcelerator za poduzetnike. Budući na odluku o pokretanju poslovanja utječu svi čimbenici okruženja, potrebno je unaprijediti okruženje u kojem se nalazi malo gospodarstvo, u kojem važnu ulogu imaju poduzetničke potporne institucije i usluge koje mogu pružiti.

Posebno je važno pružiti dostatnu podršku poduzetnicima početnicima tijekom prvih tri do pet ključnih godina koje su odlučujuće za opstanak njihovih poduzeća. Danas se registrirana poduzetnička infrastruktura Ličko-senjske županije sastoji od 15 institucija, od kojih su 8 poduzetničke zone, a 3 su poduzetničke potporne institucije. Na području Ličko – senjske županije kao razvojna institucija djeluje samo Razvojna agencija Ličko-senjske županije – LIRA sa sjedištem u Gospiću, dok na području Grada Senja djeluje i Ustanova za razvoj Grada Senja,⁷² a od 2021. godine na području županije a sa sjedištem u Gospiću osnovan je Razvojni centar ličko-senjske županije u svojstvu poduzetničkog inkubatora.

⁷¹Hrvatska elektroprivreda dostupno na <https://www.hep.hr/projekti/hidroenergetski-sustav-senj-2/247> (09.02.2022.)

⁷² Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja RH dostupno na <http://reg.mingo.hr> (08.02.2022.)

U svrhu učinkovite koordinacije i poticanja regionalnog razvoja jedinica područne (regionalne) samouprave, Ličko-senjska županija je za obavljanje poslova regionalnog koordinatora za Ličko-senjsku županiju sukladno Zakonu o regionalnom razvoju Republike Hrvatske osnovala Javnu ustanovu razvojnu agenciju Ličko-senjske županije LIRA-u (u daljnjem tekstu LIRA).⁷³

Ustanova za razvoj Grada Senja nastala je iz bivše Razvojna agencija Senj koja je osnovana od strane Grada Senja 2006. godine, a nastala je iz bivšeg Centra za poduzetništvo Grada Senja.

Cilj joj je razvijeno gospodarstvo na području grada, prvenstveno razvoj poduzetništva i obrtništva, a taj cilj postiže se putem financijske podrške, razvijanjem poduzetničke infrastrukture, informiranjem postojećih i potencijalnih poduzetnika, savjetodavnim uslugama i pomoći prilikom rješavanja svakodnevnih poslovnih problema vezanih uz rast i razvoj poduzetništva, te edukacijom poduzetnika i stručnim usavršavanjem.⁷⁴

4.6. Poduzetničke zone

Na području Ličko-senjske županije izgrađeno je i komunalnom infrastrukturom djelomično ili potpuno opremljeno ukupno 5 poduzetničkih zona u kojima još uvijek ima slobodnog prostora za prihvata novih ulagača. To su Poduzetnička zona Smiljansko polje – Gospić, Poduzetnička zona Konjsko Brdo – Perušić, Poduzetnička zona Podudbina, Poduzetnička zona Čiponjac Novalja, Poduzetnička zona Maljen – Brinje. Osim toga u pripremi je izgradnja i opremanje minimalno jedne poduzetničke zone u svim ostalim jedinicama lokalne samouprave na području Županije.⁷⁵

⁷³ Lička razvojna agencija dostupno na <https://www.lsz-lira.hr> (09.02.2022.)

⁷⁴ Ustanova za razvoj grada Senja dostupno na <https://www.ras.hr/o-nama/> (09.02.2022.)

⁷⁵ Lička razvojna agencija dostupno na <https://www.lsz-lira.hr> (09.02.2022.)

Tabela 2: Prikaz poduzetničkih zona u Ličko-senjskoj županiji

Naziv poduzetničke zone	P.Z Smiljansko polje-Gospić	P.Z Čiponjac Novalja	P.Z Maljen Brinje	P.Z Konjsko Brdo Perušić	P.Z Podudbina Udbina
Upravljanje zonom	Grad Gospić	Grad Novalja	Općina Brinje	Općina Perušić	Općina Udbina
Površina zone	240.000m ²	174.208m ²	282.872 m ²	19.681 m ²	115.000 m ²
Namjena	Proizvodna, poslovna	Trgovačke, komunalno-servisne i zanatske djelatnosti	Mješovita; proizvodna; poslovna; infrastrukturna	Mješovita proizvodna poslovna ugositeljsko-turistička javna i društvena infrastrukturna	Proizvodna, poslovna
Način ulaska u posjed zemljišta u zoni	Kupnja zemljišta i pravo građenja	Kupnja zemljišta (Javni natječaj) Pravo gradnje (Javni natječaj)	Kupnja, pravo građenja, najam	Kupnja zemljišta	Kupnja zemljišta i pravo građenja

Izvor: Vodič za ulagače na područje Ličko-senjske županije dostupno na <https://www.rc.licko-senjska.hr/> (16.04.2022.)

Prethodna tabela prikazuje popis poduzetničkih zona te njihovu površinu kao i namjenu, promatrajući istu, može se uočiti da je većina poslovnih zona proizvodno poslovna, no činjenica da u svakoj od njih još uvijek ima mjesta za zakup govori o činjenici razvijenosti gospodarstva Ličko-senjske županije. Obilježje gospodarstva Županije ličko-senjske je zaostajanje za dostignutom gospodarskom i socijalnom razinom razvijenosti Hrvatske. Na gospodarsko zaostajanje županije utjecao je nedostatak vlastite akumulacije, slaba prometna povezanost, pomanjkanje visokostručnih kadrova i ratne aktivnosti. Ovi su problemi utjecali i na promjenu strukture gospodarstva županije. Promjene u razvitku stanovništva, naročito uslijed prirodnih i društvenih karakteristika (npr. rata) u kratkom roku izmijenile su demografsku sliku prostora. Nepovoljna struktura stanovništva ograničavajući je faktor gospodarskog razvoja županije, kao što je nedostatak stručnih kadrova ograničavajući čimbenik razvitka poduzeća.⁷⁶

Bolje funkcionalno i prometno povezivanje pojedinih područja Hrvatske preko prostora županije omogućit će, politikom održivog korištenja prirodnih resursa županije, brži gospodarski razvitak, te utjecati na rast i razvitak gradskih središta.

⁷⁶ Hrvatska gospodarska komora dostupno na <https://www.hgk.hr/zupanijska-komora-otocac/gospodarstvo-licko-senjske-zupanije> (10.02.2022.)

Kvalitetnim prometnim povezivanjem poboljšat će se demografska slika ovog prostora, tj. usporiti negativna demografska kretanja. Zbog težine društvene i gospodarske krize, prisutne na ovim prostorima zadnjih desetljeća velik broj stanovnika je emigrirao. Stradanje i migracije, kao posljedice agresije na državu Hrvatsku, dodatno su pogoršale demografsku sliku županije. Od ukupnog broja stanovnika županije udio radno sposobnog stanovništva iznosi 57,6 % (Hrvatska 63,7%). Koeficijent starosti u županiji iznosi 30,5% i prelazi kritičnu razinu od 12%. Obrazovna struktura stanovništva nije zadovoljavajuća jer je udio stanovnika sa završenom srednjom školom, višom ili fakultetom manji od državnog prosjeka.⁷⁷

4.7. Centar za podršku ulagačima u Ličko-senjskoj županiji

Ličko – senjska županije već 24 godine njeguje tradiciju brige o poljoprivrednicima i gospodarstvenicima putem subvencioniranih kredita. Putem “Programa potpore poljoprivredi na području Ličko – senjske županije do 2020. godine” odobrena su bespovratne potpore razvoju poljoprivredne proizvodnje u ukupnom iznosu od 630.000,00 kuna. U sklopu tog programa sufinancirane su izložbe, manifestacija ili natjecanja u kvaliteti poljoprivrednih proizvoda proizvedenih na području županije, troškovi prelaska na ekološku proizvodnju, modernizacije primarne proizvodnje mladim poljoprivrednicima, kamate na kredite za poticanje razvoja poljoprivrednih i nepoljoprivrednih djelatnosti te troškovi prijevoza mlijeka radi očuvanja proizvodnje mlijeka na području Županije.⁷⁸

Kako bi s razvojem lokalne poljoprivrede nastavili i dalje trenutno je u tijeku provedba ugovora sklopljenog s HBOR-om za provedbu kreditne linije “Početnici, žene i mladi” te “Obrtna sredstva” u okviru kojih Ličko-senjska županija pokriva troškove kamata. Uz to, sa 48.000 kuna Županija godišnje stipendira i osam učenika deficitarnih zanimanja, a sve s ciljem poticanja razvoja poduzetničkog duha već u ranoj dobi. Kao najvažniji centar za podršku ulagačima može se izdvojiti Razvojni centar Ličko-senjske županije - provedba ovog projekta ugovorena je još 2017. Godine. Dovršetkom radova u ožujku 2021. godine Županija je svojim građanima na gotovo 3.000 četvornih metara osigurala poduzetnički inkubator, akcelerator, centar za podršku ulagačima (geografski informacijski sustav kao podloga za odlučivanje o optimalnoj lokaciji investicije), rashladne komore kapaciteta 30 tona za voće i povrće, postrojenje za preradu voća i povrća sušenjem, postrojenje za preradu voća u želirane proizvode, postrojenje za preradu i punjenje meda te laboratorij za fizikalne analize.

⁷⁷ ibid

⁷⁸h <https://www.jutarnji.hr/native/najveca-hrvatska-zupanija-je-nakon-cetiri-godine-izasla-iz-minusa-i-posvetila-se-novim-projektima-15067053> (09.02.2022.)

5. RAZVOJNI CENTAR LIČKO-SENSJSKE ŽUPANIJE KAO PODUZETNIČKA POTPORNIA INSTITUCIJA NA PODRUČJU LIČKO-SENSJSKE ŽUPANIJE

Dana 28. kolovoza 2017. godine Ličko-senjska županija kao nositelj projekta „Razvojni centar Ličko-senjske županije“ sklopila je s Ministarstvom gospodarstva, poduzetništva i obrta te Središnjom agencijom za financiranje i ugovaranje programa i projekata Europske unije Ugovor o dodjeli bespovratnih sredstava za projekt Razvojni centar Ličko-senjske županije – K.K.03.1.2.01.0017.

Slika 3: Razvojni centar Ličko-senjske županije



Izvor:<https://radio-gospic.com/2021/11/razvojni-centar-licko-senjske-zupanije-u-sluzbi-postojecih-i-buducih-poduzetnika-na-podrucju-zupanije> (20.01.2022.)

Glavni cilj projekta Razvojnog centra Ličko-senjske županije usmjeren je na stvaranje središnjeg mjesta za pružanje profesionalnih poslovnih usluga poduzetnicima i ulagačima na području Ličko-senjske županije te razvoj poduzetništva kroz usluge inkubatora, akceleratora i postrojenja za preradu voća i meda, s naglaskom na olakšavanje i stimuliranje poslovanja poduzetnika početnika i postojećih poduzetnika.⁷⁹ Razvojni centar Ličko-senjske županije je središnje mjesto za pružanje profesionalnih poslovnih usluga poduzetnicima i ulagačima na području Ličko-senjske županije.

⁷⁹ Razvojni centar Ličko-senjske županije dostupno na <https://www.rc.licko-senjska.hr/> (20.01.2022.)

5.1. Općenito o Razvojnom centru Ličko-senjske županije

Kroz poduzetnički inkubator i akcelerator osiguran je direktan poticaj razvoju poduzetništva na području Ličko-senjske županije. U okviru Razvojnog centra Ličko-senjske županije izgrađeno je i opremljeno polu-industrijsko postrojenje za preradu voća i povrća te punjenje i preradu meda, kao direktan poticaj razvoju poduzetništva u tim djelatnostima. Uspostava Razvojnog centra Ličko-senjske županije rezultat je uspješne provedbe Projekta „Razvojni centar Ličko-senjske županije“ čiji je nositelj Ličko-senjska županija s partnerima Gradom Gospićem i JU Razvojnom agencijom Ličko-senjske županije - LIRA, a koji je financiran temeljem Ugovora o dodjeli bespovratnih sredstava za projekt Razvojni centar Ličko-senjske županije iz sredstava Europskog fonda za regionalni razvoj. Ukupna vrijednost projekta iznosi 22.748.571,52 HRK, a bespovratna sredstva u iznosu od 18.597.251,09 HRK osigurana su iz Europskog fonda za regionalni razvoj.⁸⁰

Razvojni centar Ličko-senjske županije nastojat će kroz svoje djelovanje ostvariti sljedeće ciljeve vezane za socijalno poduzetništvo:

- Educirati javnost o važnosti socijalnog poduzetništva;
- Potaknuti samozapošljavanje ranjivih skupina, s naglaskom na samozapošljavanje žena i osoba s invaliditetom;
- Potaknuti poduzetnike na davanje prednosti ranjivim skupinama pri zapošljavanju, na društveno odgovorno poslovanje te primjenu načela jednakog pristupa i nediskriminacije;
- Ostvariti suradnju s ključnim institucijama uključenim u razvoj socijalnog poduzetništva;
- Edukacija, trening i cjeloživotno obrazovanje ciljnih skupina u svrhu njihove tranzicije na tržište rada;
- Jačanje praktičnih i poduzetničkih vještina te kompetencija potencijalnih i postojećih poduzetnika u domeni socijalnog poduzetništva kroz edukacije, radionice, mentorstvo;
- Potaknuti socijalne inovacije;
- Razviti modele socijalnog poduzetništva;
- Potaknuti cjeloživotno učenje u domeni socijalnog poduzetništva.

⁸⁰ Brošura za korisnike dostupna na: <https://www.rc.licko-senjska.hr/> (08.02.2022.)

Razvojni centar Ličko-senjske županije u svrhu ostvarenja prethodno navedenih ciljeva provodit će sljedeće aktivnosti koje su prikazane tablicom.

Tabela 3: Prikaz ciljeva i aktivnosti Razvojnog centra Ličko-senjske županije

CILJ	AKTIVNOST
Educirati javnost o važnosti socijalnog poduzetništva	Promidžbene aktivnosti sukladno Planu marketinških aktivnosti
Potaknuti samozapošljavanje ranjivih skupina, s naglaskom na samozapošljavanje žena i osoba s invaliditetom	Dodatno bodovanje poduzetnika čiji su vlasnici pripadnici ranjivih skupina prilikom ocjene prijave za ulazak u inkubator/akcelerator
Potaknuti poduzetnike na davanje prednosti ranjivim skupinama pri zapošljavanju, na društveno odgovorno poslovanje te primjenu načela jednakog pristupa i nediskriminacije	Organizirati edukacije na teme društvenog poduzetništva kako bi se potaklo zapošljavanje ranjivih skupina: žena, osoba s invaliditetom, etničkih manjina Ostvariti suradnju s Hrvatskim zavodom za zapošljavanje, udrugama koje se brinu o pravima invalida i drugim dionicima vezanim za temu socijalnog poduzetništva i brigu o pravima ranjivih skupina
Ostvariti suradnju s ključnim institucijama uključenim u razvoj socijalnog poduzetništva	Potpisati sporazume o suradnji s ključnim institucijama u domeni socijalnog poduzetništva Razmjenjivati informacije s ključnim institucijama u domeni socijalnog poduzetništva te zajedno s njima sudjelovati na sastancima, panelima, konferencijama, seminarima, edukacijama organiziranim na temu razvoja socijalnog poduzetništva
Edukacija, trening i cjeloživotno obrazovanje ciljnih skupina u svrhu njihove tranzicije na tržište rada	Organizacija edukacija za ciljne skupine (žene, etničke manjine, osobe s invaliditetom) radi njihova stalnog obrazovanja, usavršavanja i integracije u tržište rada, sve u suradnji s obrazovnim institucijama, lokalnom i regionalnom samoupravom, poduzetničkim potpornim institucijama, poduzetničkim sektorom i dionicima koji su uključeni u razvoj socijalnog poduzetništva
Jačanje praktičnih i poduzetničkih vještina te kompetencija potencijalnih i postojećih poduzetnika u domeni socijalnog poduzetništva kroz edukacije, radionice, mentorstvo.	Organizacija edukacija na temu jačanja poduzetničkih vještina i kompetencija potencijalnih i postojećih poduzetnika u domeni socijalnog poduzetništva na teme osnova socijalnog poduzetništva, osnova knjigovodstva, nabave, marketinga, financija, društveno odgovornog poslovanja, poticanja jednakih mogućnosti, poticanja zapošljavanja žena, osoba s invaliditetom i etničkih skupina, upravljanja europskim projektima, financiranja poslovnog poduhvata, pisanja poslovnog plana, osnovne zakonske regulative na području poslovanja

Potaknuti socijalne inovacije	Ostvariti suradnju s obrazovnim institucijama, razvojnim centrima, različitim klasterima u domeni tehnologije u svrhu jačanja poduzetničkog potencijala i proširenja mogućnosti stjecanja novih znanja i iskustava s područja novih tehnologija te umrežavanja kako bi isto dovelo do socijalne inovacije
Razviti modele socijalnog poduzetništva	Kroz suradnju s obrazovnim institucijama, lokalnom regionalnom samoupravom, poduzetničkim potpornim institucijama, poduzetničkim sektorom i dionicima organizirati sustavnu podršku poduzetnicima koji imaju interes za otvaranje socijalnog poduzeća ili postojećim socijalnim poduzetnicima te ranjivim skupinama koje imaju potrebu za uključivanjem u tržište rada

Izvor: Izrada autora prema Planu socijalnog poduzetništva dostupno na <https://mingor.gov.hr/> (16.03.2022.)

Osnovna aktivnost Razvojnog centra u pogledu razvoja socijalnog poduzetništva sastoji se u svakodnevnom kontaktu s poduzetnicima i osobama koje to žele postati kao i ranjivim skupinama koje imaju potrebu za uključivanjem u tržište rada, savjetodavnoj i mentorskoj podršci te edukaciji, kao i osvještavanju važnosti socijalnog poduzetništva različitim kanalima poput tiskanja publikacija, slanja newslettera relevantnog sadržaja, informiranja putem medija, internetske stranice i društvenih mreža, foruma i slično.⁸¹

⁸¹ Program rada inkubatora/akceleratora Ličko-senjske županije dostupno na <https://www.rc.licko-senjska.hr/> (16.02.2022.)

5.2. Sadržaj Razvojnog centra Ličko-senjske županije

Razvojni centar Ličko-senjske županije nudi poduzetnicima ukupno preko 30 funkcionalno-prostornih jedinica koje se sastoje od:

- 8 - 16 ureda (25 m² do 40 m²; ukupno 261 m²) opremljenih uredskim namještajem, internetom i telefonskim linijama te informatičkom opremom (djelomično).
- 10 spremišta (8,5 m² do 19 m²; ukupno 159 m²)
- poluindustrijska postrojenja za skladištenje i preradu voća te punjenje meda (ukupno 550 m²) uz zadovoljavanje sustava sigurnosti proizvodnog procesa (HACCP; GMP i dr.) i to:
 - prostor poluindustrijskog postrojenja za preradu voća, povrća i ljekovitog bilja sušenjem
 - prostor poluindustrijskog postrojenja za preradu voća u želirane proizvode
 - prostor poluindustrijskog postrojenja za preradu i punjenje meda
 - 4 rashladne komore (raspon temperature od -20°C do 2°C površine od 10 m² do 18 m²; ukupno 57 m² - ukupan kapacitet 30 t voća)
- 2 zajedničke prostorije za korisnike poduzetničkog inkubatora i akceleratora (35 m²) i to:
 - prostorija za održavanje sastanaka
 - prostorija opremljena uredskom i informatičkom opremom za korisnike usluga co-workinga
- 2 prostorije povezane s proizvodnjom i promocijom proizvoda poluindustrijskih postrojenja (prostorije za pripremu i senzorsku ocjenu uzoraka 25 m²)
- Multifunkcijska dvorana opremljena uredskom i prezentacijskom opremom, kapaciteta 60 sjedećih mjesta (78 m²)
- Parking ispred zgrade (27 mjesta).⁸²

Investiranje predstavlja važan instrument za poticanje osnivanja novih subjekata malog gospodarstva te otvaranje novih radnih mjesta, kao i za pronalaženje dodatnih izvora financiranja za postojeće poduzetnike u razvojnoj fazi. Radi osnaženja poduzetničke klime na području Ličko-senjske županije te pomoći razvoju poduzetništva pri Razvojnog centru Ličko-senjske županije osnovan je One stop service Centar za podršku ulagačima za područje Ličko – senjske županije.

⁸² Brošura za korisnike dostupna na: <https://www.rc.licko-senjska.hr/> (08.02.2022.)

Radi se o servisu namijenjenom investitorima, a koji objedinjuje sve usluge koje su investitoru potrebne na jednom mjestu.

One stop service Centar potencijalnim investitorima i poduzetnicima pruža sljedeće usluge:

- *Pristup GIS platformi*⁸³

GIS platforma je analitički alat dostupan u obliku interaktivne karte potencijalnih zona i prilika za ulaganje u Ličko- senjskoj županiji, informativnih materijala i direktnog pružanja informacija i usluga na jednom mjestu (prostorni podaci, uvjeti ulaganja, poticaji itd.), a koji omogućava investitoru da na upit o lokaciji za investiranje u nekom sektoru izračuna, na temelju parametara danih od strane investitora (prometnice, radna snaga, sirovinaska baza itd.), i definira idealno mjesto za realizaciju investicije.

- *Baza prostornih podataka sadržava sljedeće informacije:*⁸⁴

- Fizički slojevi: Osnovne karte generalne namjene, Infrastruktura, Prostorno planiranje, Vrijednost nekretnina, Geološki podaci, Prometnice
- Ljudski resursi: Općeniti demografski podaci, Migracijsko kretanje stanovništva, Ciljani demografski podaci, Analiza dostupne radne snage po obrazovanju i stečenom iskustvu/znanjima, Lokalne obrazovne institucije
- Gospodarski slojevi: Podaci o prisutnim gospodarskim subjektima po lokacijama, podacima o broju zaposlenih i njihovim profilima, Podaci o poticajima po parceli i općenito poticajima za ulagače, Podaci o adekvatnosti pojedinih lokacija.

- *Savjetovanje i podrška*

Pristup informacijama i stručnim savjetima vezano za mogućnost investiranja na području Ličko-senjske županije te podrška kroz cijeli proces ostvarenja investicije u vidu stručnog savjetovanja.

- *Umrežavanje*⁸⁵

Razvojni centar Ličko-senjske županije će kroz One stop service Centar, u suradnji s poduzetničkim potpornim institucijama, jedinicama lokalne i regionalne samouprave te stručnjacima iz poduzetničkog sektora kroz razmjenu podataka, znanja i informacija kreirati sustavnu podršku kojom će se ojačati investicijska klima u Ličko- senjskoj županiji te poboljšati protok informacija o mogućim centrima ulaganja. Razvojni centar Ličko-senjske

⁸³ <https://www.rc.licko-senjska.hr/usluge-za-ulagace-na-podrucju-zupanije/> (08.02.2022.)

⁸⁴ Ličko-senjska županija dostupno na <https://licko-senjska.hr/> (08.02.2022.)

⁸⁵ Razvojni centar Ličko-senjske županije dostupno na <https://www.rc.licko-senjska.hr/usluge-za-ulagace-na-podrucju-zupanije/> (08.02.2022.)

županije organizirat će događanja na kojima će poduzetnici moći prezentirati svoje ideje ili doći u kontakt s potencijalnim investitorima.

Ciljevi koji se nastoje osigurati kroz uslugu One stop service Centra su:

- Privlačenje investicija
- Osnivanje novih subjekata malog gospodarstva
- Otvaranje novih radnih mjesta
- Pronalaženje dodatnih izvora financiranja za poduzetnike u razvoju
- Poticanje uvođenja novih tehnologija
- Potpora u primjeni tehničkih normi i sustava kvalitete
- Potpora razvoju malih i srednjih poduzetnika

Ciljevi One stop service Centra ostvarit će se kroz sljedeće aktivnosti:

- Izravan kontakt s investitorima i poduzetnicima;
- Oglašavanje usluga putem različitih medija, društvenih mreža, newslettera⁸⁶, dijeljenjem letaka i promidžbenog materijala;
- Ažurnim vođenjem podataka u GIS platformi;
- Kvalitetnim savjetodavnim uslugama;
- Podrškom te kroz organizaciju različitih događanja u svrhu razmjene znanja i iskustava te međusobnog umrežavanja poduzetnika i investitora;
- Suradnju s poduzetničkim potpornim institucijama, jedinicama lokalne i regionalne samouprave te stručnjacima iz poduzetničkog sektora.

Razvojni centar će kontrolirati provedbu ovog programa te sadržaj i intenzitet aktivnosti prilagođavati potrebama korisnika koje će utvrđivati kontinuirano na temelju izravnog kontakta s poduzetnicima, anketa, on-line anketa i slično.

5.3. Usluge potpore koje pruža Razvojni centar Ličko senjske županije

Kao što je ranije navedeno na području cijele Ličko – senjske županije, osim Razvojnog centra, kao poduzetnička potporna institucija djeluje Razvojna agencija Ličko-senjske županije sa sjedištem u Gospiću, dok na području Senja djeluje i Ustanova za razvoj Grada Senja. Navedene poduzetničke potporne institucije osnovane su s ciljem razvoja jedinica lokalne i regionalne samouprave, a uz ostale poslove bave se pružanjem potpore poduzetnicima.

⁸⁶ To je tekst koji sadrži informacije i novitete o tvrtci ili nekom drugom poslovnom subjektu koje se redovito šalju putem maila korisnicima, kupcima i svima koji su zainteresirani za primjerice, određeni modni brand.

Prednost Razvojnog centra sastoji se u tome što on predstavlja središnje mjesto za kontakt s poduzetnicima te jedini omogućava sustavnu podršku poduzetnicima kroz izravni kontakt, bogat program edukacija, mentorstvo, izravno savjetovanje, mogućnost umrežavanja, podrške i pomoći prilikom pronalaska financijskih sredstava i slično, a sve to prilagođeno krajnjem korisniku ovisno o njegovoj fazi razvoja. Na području Ličko-senjske županije postoji samo još jedan inkubator, i to Poduzetnički inkubator Ragan⁸⁷ koji, za razliku od Razvojnog centra, ne raspolaže uredskim prostorima, već radioničkim prostorima namijenjenim poduzetnicima koji razvijaju prvenstveno nove tehnologije.

Također, na području Ličko-senjske županije, ne postoji niti jedan drugi akcelerator koji bi bio prilagođen poduzetnicima u kasnijoj fazi razvoja niti centar koji objedinjava sve podatke o mogućnostima investiranja. Jedinstvenost Razvojnog centra sastoji se i u tome što jedini na području Ličko-senjske županije pruža poduzetnicima mogućnost korištenja poluindustrijskih postrojenja za preradu voća i meda te vezane infrastrukture na koji način pruža podršku razvoju prehrambeno prerađivačke industrije. Iz gore navedenih razloga Razvojni centar predstavlja važnog dionika u procesu podizanja kvalitete poduzetničke infrastrukture na području Ličko-senjske županije te podizanja kvalitete savjetodavne i mentorske podrške poduzetnicima te dostupnost informacija poduzetnicima početnicima i poduzetnicima u kasnijoj fazi rasta i razvoja, te investitorima na koji način se koje potiče razvoj poduzetništva i samozapošljavanje te, u konačnici, lokalni i regionalni razvoj.

Usluge razvojnog centra mogu se podijeliti u četiri skupine:⁸⁸

1. Usluge za stanare poduzetničkog inkubatora/ akceleratora

- najam poslovnog prostora po povoljnoj cijeni,
- individualno savjetovanje,
- pronalazak izvora financiranja (kreditni, bespovratna sredstva i dr.)
- pronalazak tržišta, marketinške usluge,
- edukacije i stručno usavršavanje,
- pomoć u izradi poslovnog plana i prijava na nacionalne i EU fondove,
- pomoć u otvaranju tvrtke ili obrta,
- IT podrška,

⁸⁷ Poduzetnički centar Ragan dostupno na <https://www.ragan.hr/#onama> (08.02.2022.)

⁸⁸ Brošura za korisnike dostupna na <https://www.rc.licko-senjska.hr/> (15.03.2022.)

- korištenje namještajem i informatičkom opremom opremljenog uredskog prostora za Coworking⁸⁹ i/ili umrežavanje s drugim poduzetnicima, investitorima ili potpornim institucijama.
- zajedničko korištenje dvorane za sastanke i prezentacije, prostor za skladištenje, zaštitarske usluge i parking ispred zgrade,
- knjigovodstvene usluge.

2. Usluge virtualnog inkubatora:

- poslovna registracija za korisnike,
- pristup i povezivanje svih stanara virtualnog inkubatora,
- mogućnost pronalaska poslovnih partnera,
- smanjenje troškova poslovanja,
- stručna pomoć pri vođenju i upravljanju poslovnim subjektom u prvim godinama poslovanja,
- virtualni promidžbeni prostor za stanare,
- online edukacije.

3. Usluge za ulagače na području županije⁹⁰

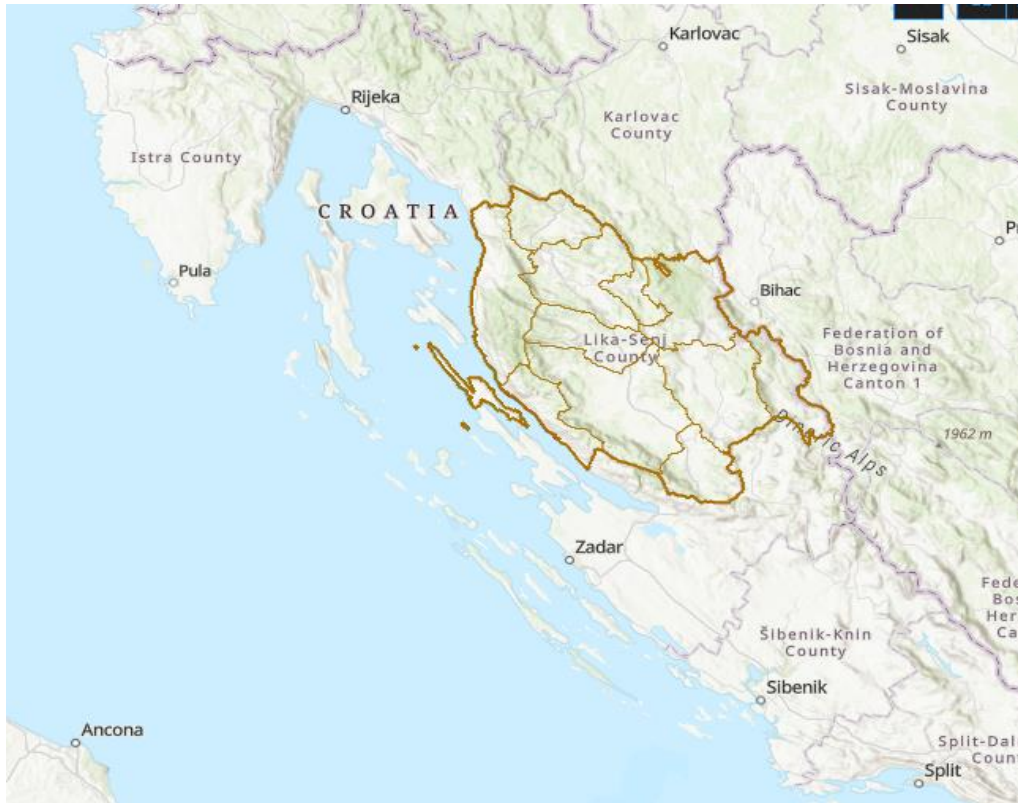
- One-stop shop za ulagače (sve informacije na jednom mjestu),
- u okviru Razvojnog centra uspostavljen je geografski informacijski sustav – GIS platforma kao podloga za rad Centra za podršku ulagačima na područje Ličko – senjske županije.
- GIS platforma izrađena je u obliku interaktivne karte potencijalnih zona i prilika za ulaganje u područje Ličko-senjske županije,
- na jednom mjestu moguće je dobiti podatke iz prostorno – planskih dokumenata, uvid u uvjete za ulaganje, podatke o poticajima za ulaganje na području pojedine jedinice lokalne samouprave i slično,
- GIS platforma omogućava slobodan pristup informacijama o greenfield i brownfield površinama, prostornim planovima i dostupnim poticajima za gospodarstvo i poljoprivredu.

⁸⁹ Ideja coworkinga je nastala iz čiste potrebe da ljudi koji funkcioniraju kao freelanceri, pronađu mjesto gdje mogu raditi, educirati se i biti integrirani u profesionalnu zajednicu

⁹⁰ Brošura za korisnike dostupna na <https://www.rc.licko-senjska.hr/> (15.03.2022.)

- GIS platforma omogućava djelatnicima Centra za podršku ulagačima LSŽ da na temelju parametara zadanih od strane investitora odaberu i predlože optimalnu lokaciju za realizaciju investicije.

Slika 4: Prikaz područja poduzetničkih zona iz Geoportala



Izvor: Ličko senjska županija dostupno na <https://lsz.maps.arcgis.com> (09.02.2022.)

4. Usluge poluindustrijskih postrojenja

- Poluindustrijsko postrojenje za preradu voća u želirane proizvode opremljeno je opremom i uređajima za proizvodnju želiranih proizvoda (džemova, namaza, pekmeza, marmelada i sl.) te po potrebi i drugih vrsta proizvoda sukladno potrebama malog i srednjeg poduzetništva (npr. premaza za pekarsku industriju). Raspoloživa oprema za najam među ostalim obuhvaća:⁹¹
 - Vakuum kuhalo sa spremnikom za zagrijavanje i pasterizatorom kapaciteta 100 l sa zagrijavanjem pomoću dvostrukog plašta i mogućnošću pasterizacije pri temperaturi od min 80°C.
 - Punilicu kapaciteta 300 staklenki na sat i

⁹¹ Razvojni centar Ličko-senjske Županije dostupno na <https://www.rc.licko-senjska.hr/> (15.03.2022.)

- Čepilicu kapaciteta 300 staklenki na sat te etiketirku
- Stroj za pranje i sušenje staklenki.
- Poluindustrijsko postrojenje za preradu voća sušenjem opremljeno je opremom i uređajima za proizvodnju sušenog voća te po potrebi drugih vrsta proizvoda (npr. povrća, ljekovitog i aromatičnog bilja te drugih roba čije dimenzije omogućavaju smještanje na ladice sušare.) Raspoloživa oprema za najam među ostalim obuhvaća⁹²:
 - Sušaru za voće, povrće i ljekovito bilje kapaciteta 400 kg/24h,
 - Pasirku za voće i povrće kapaciteta 300 kg/sat,
 - Uređaje za pripremu voća za sušenje sa rezačima za jabuke na ploške kapaciteta 90 kg/ sat i krušaka na osmine te stroj za vađenje koštica iz šljive,
 - Uređaj za pranje voća i povrća kapaciteta 300 kg/sat i
 - Pakericu sušenih proizvoda, varilicu te stroj za ispis datuma.

Slika 5: Oprema za preradu voća sušenjem



Izvor: Brošura za korisnike dostupna na <https://www.rc.licko-senjska.hr/> (16.05.2022.)

⁹² ibid

Sva oprema unutar razvojnog centra osmišljena je u skladu sa mogućnostima tržišta, odnosno istraživanjem tržišta došlo se je do podataka koja oprema bi bila najprikladnija kako bi se pomoglo što većem broju poduzetnika i vlasnika obrta i OPG-ova. Rad inkubatora/akceleratora Ličko-senjske županije usmjeren je na poticanje i razvoj poduzetništva i samozapošljavanja te lokalni razvoj putem kojeg se poduzetnicima početnicima i postojećim poduzetnicima u fazi rasta i razvoja osigurava prostor, dostupnost informacija te stručna i tehnička podrška za realizaciju poslovnih ideja.⁹³

Trenutno usluge Razvojnog centra koristi 6 poduzetnika u fazi inkubacije⁹⁴ te 3 poduzetnika u fazi akceleracije.⁹⁵ U inkubator/akcelerator Ličko – senjske županije primit će se broj poduzetnika do popunjena kapaciteta, s time da se u program akceleracije ne može primiti više od dvanaest (12) poduzetnika. Jednom poduzetniku može se dodijeliti najviše jedan uredski prostor.⁹⁶ Trenutno su do popunjavanja kapaciteta trajno otvoreni pozivi za ulazak poduzetnika u program inkubacije/akceleracije, te virtualne inkubacije.⁹⁷

5.4. Usluge HAMAG-BICRO-a unutar Razvojnog centa Ličko-senjske županije

Hrvatska agencija za malo gospodarstvo, inovacije i investicije (HAMAG-BICRO) nastala je 2014. godine spajanjem Hrvatske agencije za malo gospodarstvo i investicije (HAMAG INVEST) i Poslovno-inovacijske agencije Republike Hrvatske (BICRO). Svrha spajanja ovih dviju Agencija jest strateško kreiranje jedinstvenog sustava koji će poduzetnicima pružiti podršku kroz sve razvojne faze njihovog poslovanja – od istraživanja i razvoja ideje pa sve do komercijalizacije i plasmana na tržište. Tijekom 20 godina postojanja, Agencija se ustrajno zalaže za poticanje malog gospodarstva i razvoj poduzetništva u Republici Hrvatskoj.⁹⁸

Kako bi se intenzivirao razvoj gospodarstva u Ličko-senjskoj županiji, u Gospiću je potpisan Sporazum o suradnji između Hrvatske agencije za malo gospodarstvo, inovacije i investicije (HAMAG-BICRO) i Ličko-senjske županije.

⁹³ Preuzeto iz: Program rada inkubatora/akceleratora Ličko-senjske županije

⁹⁴ Inkubacija je program koji obuhvaća infrastrukturnu i stručnu savjetodavnu podršku poduzetnicima u njihovim poduzetničkim počecima. Glavni cilj inkubacije je dovođenje poduzetnika do faze stabilnog poslovanja te mogućnosti daljnjeg rasta i razvoja izvan inkubatora.

⁹⁵ Akceleracija je intenzivan i dinamičan program akceleracije. Program je namijenjen poduzetnicima u kasnijoj fazi rasta i razvoja, a njegov cilj je razvoj novog ili postojećeg poduzetnikova proizvoda i/ili usluge.

⁹⁶ Javni poziv za ulazak poduzetnika u program inkubacije /akceleracije u inkubatoru/akceleratoru Ličko – senjske županije

⁹⁷ Za ulazak u program virtualne inkubacije mogu se prijaviti poduzetnici početnici i poduzetnici u kasnijoj fazi rasta i razvoja koji nemaju potrebu za fizičkim prostorom u inkubatoru/akceleratoru.

⁹⁸ <https://hamagbicro.hr/o-nama/> (15.03.2022.)

Potpisivanju je prisustvovao ministar gospodarstva i održivog razvoja, dok su Sporazum potpisali župan Ličko-senjske županije i predsjednik Uprave HAMAG- BICRO-a. Potpisivanjem ovog Sporazuma, otvorena je dvanaesta po redu ispostava u okviru druge faze projekta „Razvoj mreže poduzetničkih potpornih institucija putem HAMAG-BICRO-a“ - BOND 2.⁹⁹

Opći cilj projekta BOND2 je doprinijeti povećanju razine poduzetničkih aktivnosti stvaranjem povoljnijeg poduzetničkog okruženja u svim regijama Republike Hrvatske te na taj način osigurati stabilan rast i razvoj cjelokupnog gospodarstva. Specifični cilj projekta je unaprjeđenje Mreže BOND kroz razvoj standarda za pružanje usluga koje nude poduzetničke potporne institucije i kroz razvoj sustava mentorstva sa svrhom osiguravanja pomoći poduzetnicima sukladno njihovoj fazi razvoja, tržišnoj poziciji, sektoru djelatnosti i ostalim specifičnostima, s naglaskom na dostupnost istih diljem Hrvatske na istoj razini kvalitete.¹⁰⁰ Povodom potpisivanja Sporazuma i otvorenja ispostave HAMAG-BICRO-a u Gospiću, bitno je istaknuti kako je otvorenjem ureda HAMAG-BICRO-A Ličko- senjska županija doživjela zapravo novi gospodarski uzlet. Boravak HAMAG-BICRO-a u nekom dijelu Hrvatske je definitivno znak da ova Agencija postaje vjerni pratitelj u nekoj sredini gdje postoje idealni uvjeti u mikro, malom i srednjem poduzetništvu. Upravo je u tome nužno istaknuti koliko je to sjajna stvar za poduzetnike s ovih prostora koji će u istoj zgradi imati mjesto i način upoznati se s mnogim nejasnoćama vezanim uz njihovo poslovanje. Oni će ovdje moći zatražiti konkretnu informaciju i pomoć. Važno je da je pozicija HAMAG-BICRO-a zapravo pozicija produljene ruke bilo kroz financijske instrumente, bilo kroz brojne programe. Već tijekom mjeseca travnja Agencija je intenzivno počela s radom u vidu raspisivanja brojne pozive poduzetnicima za edukacije kako iz različitih gospodarskih grana mogu „povući“ bespovratna ili kreditna sredstva te unaprijediti svoju ponudu proizvoda odnosno usluga.

⁹⁹ Projektom BOND 2 unaprijedit će se Mreža BOND (uspostavljena kroz prvu fazu pilot-projekta) koja trenutno objedinjuje 99 poduzetničkih potpornih institucija iz svih županija Republike Hrvatske. 50 poduzetničkih potpornih institucija pristupilo je Mreži BOND tijekom provedbe prve faze projekta, dok su ostale članice pristupile tijekom provedbe druge faze projekta, temeljem Javnog poziva provedenog od srpnja do rujna 2020. godine. Mreža BOND djeluje kao udruga, a ažurirani popis članica Mreže nalazi se na službenoj internetskoj stranici projekta <https://bond-hrvatska.hr/mreza-ppi/>.

¹⁰⁰ <https://hamagbicro.hr/podrska-razvoju-poslovanja/bond-2/> (15.03.2022.)

6. ZAKLJUČAK

Kako u Republici Hrvatskoj tako i u Ličko-senjskoj županiji vrlo važnu ulogu u gospodarskom razvoju imaju mali i srednji poduzetnici. Statistički gledano takva poduzeća čine preko 99% ukupnog poduzetništva u RH. Sukladno navedenom, za zaključiti je kako su malo i srednje poduzetništvo ključni za gospodarstvo Republike Hrvatske. Također, potrebno je naglasiti poduzetnički potencijal kao važan čimbenik razvoja poduzetničke infrastrukture kao potrebu ulaganja u infrastrukturu potrebnu poduzetnicima za pokretanje posla. Poduzetnička infrastruktura su ustvari zakoni, propisi, raspoloživa sredstva i ustanove koji imaju zadatak pomagati rast i razvoj na lokalnoj razini, čime utječu na rast i razvoj cjelokupne države.

Poduzetničku infrastrukturu čine poduzetničke zone, poduzetničke potporne institucije i poduzetnički poslovni inkubatore. Svrha ovog rada je bila ukazati na važnost uloge Razvojnog centra Ličko-senjske županije pomoću kojeg će poduzetnici početnicima, postojeći poduzetnici kao i investitori na području Županije imati dostupne informacije, te tehničku i stručnu podršku za realizaciju svojih novih i poboljšanje postojećih poslovnih ideja. Razvojni centar kao institucija izravno doprinosi jačanju gospodarskog razvoja Ličko-senjske županije, kao i jačanju regionalne konkurentnosti kroz povećanje broja poduzetnika, stvaranje novih radnih mjesta i razvoj dinamične poduzetničke klime.

Projekt Razvojnog centra rješava uočene probleme i tržišne nedostatke na području Županije; na području Županije nisu postojali kapaciteti za inkubaciju novoosnovanih poduzeća i poticanje razvoja postojećih poduzeća kao niti sustavna podrška poduzetnicima; potencijalni ulagači nisu imali pristup sustavnim informacijama, što je uzrovalo izostanak ulaganja bilo u pokretanju poduzetničke aktivnosti području Županije ili za ulaganja u lokalna (novoosnovana) poduzeća; poljoprivredna proizvodnja, kao jedna od prioritetnih grana razvoja Županije, ne razvija se u dovoljnoj mjeri zbog nedostatnih financijskih sredstava za individualna ulaganja u preradu voća i meda kojima se kroz takvu vrstu prerade dodaje vrijednost; i na kraju, visoka stopa nezaposlenosti, a posebno mladih i osoba s višim ili visokim obrazovanjem, je jedna od posljedica ove situacije, iako upravo među ovom skupinom postoji visok interes za poduzetništvo.

Kako bi se ovi problemi i nedostaci riješili te postigla svrha razvoja Centra, prilikom razvoja projekta predviđeno je tri rezultata koji imaju znatno šire aspekte; obnovljena zgrada za smještaj Razvojnog centra s 30 funkcionalno-prostornih jedinica namijenjenih poduzetnicima; zatim je opremljen Razvojni centar s tri postrojenja te s IKT opremom, i uspostavljena je GIS platforma za informiranje ulagača.

Do sada se ulaganje u razvojni centar pokazalo potpunim pogotkom, prvi poduzetnici već koriste usluge Centra kroz akceleraciju i inkubaciju, te će prvi mjerljivi rezultati biti vidljivi u financijskom izvještajnom razdoblju za 2022. godinu. Predviđeno je da će Centar tri godine od svog otvorenja imati minimalno 12 stalnih korisnika MSP-ova koji posluju duže od 3 godine i 8 stalnih korisnika novoosnovanih MSP-ova. Razvojni centar u svojoj ponudi ima ukupno 11 usluga koje nudi poduzetnicima smještenim unutar Centra i onima izvan njega.

Za zaključiti je kako Razvojni centar Ličko-senjske županije predstavlja jedan značajan subjekt odnosno potpunu instituciju poduzetništvu čiji značaj će svoj vrhunac tek postignuti.

LITEARATURA

Knjige:

1. Buble M., Kružić D.: Poduzetništvo, realnost sadašnjosti i izazov budućnosti, Zagreb, RRif-plus, 2006.
2. Kolaković, M.: Poduzetništvo u ekonomiji znanja, Zagreb: Sinergija, 2006.
3. Kuvačić, N.: Poduzetnička biblija, Split: Beretin d.o.o, 2005.
4. Ožanić, M.: Tehnološki park Zagreb – 10 godina razvoja, Zagreb: Tisak More d.o.o, 2004.
5. Škrtić, M.: Poduzetništvo, Zagreb: Sinergija, 2011.
6. Zelenika, R.: Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela. Rijeka: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2000.

Znanstvena i stručna literatura:

1. Bošnjak, S. Poslovni inkubatori kao generatori razvoja poduzetništva. *Praktični menadžment* (online). Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/76452>
2. Čizmadija I, Stanković D.: Poduzetnički inkubatori u edukaciji za poduzetništvo dostupno na <https://hrcak.srce.hr/file/192177>
3. Halkier, Henrik, Regionalne razvojne agencije: europski trendovi i iskustva, U: Zbornik radova 1. međunarodne konferencije o regionalnom razvoju. ur./Coskun Can Aktan. Malatya, Turska: Agencija za razvoj Firat, 2011. str. 1-10 (prikaz, stručni).
4. Nikolić G., Zorić D., Razvoj startup kulture u Hrvatskoj u funkciji razvoja gospodarstva, *Praktični menadžment: stručni časopis za teoriju i praksu menadžmenta*, 2014., 98.-102. str
5. Zakon o unapređenju poduzetničke infrastrukture, članak 2., dostupno na: <https://www.zakon.hr>
6. Zekić, Z. i Bukovac, B. (2008) Tehnološki parkovi-agensi poduzetničkoga razvoja hrvatskoga gospodarstva. *Ekonomska misao i praksa* (online). Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/26363>
7. Županijska razvojna strategija Ličko-senjske županije 2011. – 2013.
8. Strategija razvoja Grada Senja 2015-2020. godine
9. Nacrt-Plan razvoja Ličko-senjske županije za razdoblje 2021. - 2027. godine, Ličko senjska županija, Gospić, 2022., str. 75.-77.

Internet izvori:

1. <https://gov.hr/hr> (16.02.2022.)
2. <https://www.mirakul.hr> (16.02.2022.)
3. [https://info-nik.info /](https://info-nik.info/) (16.02.2022.)
4. <http://www.europski-fondovi.eu> (16.02.2022.)
5. <https://informatior.hr> (16.02.2022.)
6. www.slavonija.hr (16.2.2022.)
7. <http://www.obz.hr> (19.02.2022.)
8. <http://www.eihp.hr> (16.02.2022.)
9. <https://www.osinvest.hr> (13.03.2022.)
10. <https://hamagbicro.hr> (15.03.2022.)
11. <https://www.mingo.hr> (16.03.2022.)
12. <https://tockanai.hr> (17.02.2022.)
13. <https://licko-senjska.hr> (04.02.2022.)
14. <https://popis2021.hr> (09.02.2022.)
15. <https://gospic.hr> (09.02.2022.)
16. <https://www.otocac.hr> (09.02.2022.)
17. <https://www.hep.hr> (09.02.2022.)
18. <http://reg.mingo.hr> (08.02.2022.)
19. <https://www.lsz-lira.hr> (09.02.2022.)
20. <https://www.ras.hr> (09.02.2022.)
21. <https://www.hgk.hr> (10.02.2022.)
22. <https://www.jutarnji.hr> (20.01.2022.)
23. <https://www.rc.licko-senjska.hr> (08.02.2022.)
24. <https://www.ragan.hr> (08.02.2022.)
25. <https://hamagbicro.hr> (15.03.2022.)
26. <https://hamagbicro.hr> (15.03.2022.)
27. <https://repozitorij.svkst.unist.hr/islandora/object/efst:2155> (04.03.2022.)

POPIS ILUSTRACIJA

Slike:

Slika 1: Prikaz položaja Ličko-senjske županije.....	31
Slika 2: Prikaz osnovnih gospodarskih pokazatelja 2019. godine	32
Slika 3: Razvojni centar Ličko-senjske županije	43
Slika 4: Prikaz područja poduzetničkih zona iz Geoportala	52
Slika 5: Oprema za preradu voća sušenjem	53

Tabele:

Tabela 1: Institucionalni nositelji aktivnosti razvoja poduzetništva i malog gospodarstva u Hrvatskoj.....	9
Tabela 2: Prikaz poduzetničkih zona u Ličko-senjskoj županiji.....	41
Tabela 3: Prikaz ciljeva i aktivnosti Razvojnog centra Ličko-senjske županije.....	45